

www.Schuman2030.eu

Working Paper 4
The treaty of Lisbon,
defining the European Union

Project Schuman2030

Werkdocument 4

Het Verdrag van Lissabon, de definitie van de Europese Unie

Status: In bewerking. CONCEPT

Abstract:

Dit werkdocument analyseert het Verdrag van Lissabon, dat de huidige verdragsbasis vormt voor het functioneren van de Europese Unie. We beschrijven hoe het noodzakelijk werd geacht en hoe het uiteindelijk werd geratificeerd als alternatief voor een mislukte Europese Grondwet.

We analyseren verder de grote overdracht van bevoegdheden van de lidstaten naar de EU-instellingen, maar ook hoe de bepalingen ervan het democratisch tekort, dat al bestond vóór de ratificatie van het verdrag, niet hebben weggenomen. Ten slotte wordt geprobeerd te achterhalen hoe de huidige verdragen kunnen worden gewijzigd om de problemen aan te pakken. In het bijzonder onderzoeken we hoe de democratische controle op het niveau van de lidstaten kan worden herwonnen, terwijl de supranationale bevoegdheden kunnen worden versterkt om de huidige geopolitieke uitdagingen het hoofd te bieden.

Opmerking:

Dit is een project in ontwikkeling. Naarmate er feedback wordt verzameld, argumenten worden aangedragen en meer gegevens worden verzameld, verwachten we dat het project zich verder zal ontwikkelen. Uiteindelijk zullen de nationale en EU-parlementen een concreet kader voor 2030 moeten vaststellen.

Deze publicatie is uitgegeven onder de Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International-licentie.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Je bent vrij om:

Delen : het materiaal kopiëren en opnieuw verspreiden in elk medium of formaat.

Aanpassen : het materiaal remixen, transformeren en erop voortbouwen.

De licentiegever kan deze vrijheden niet intrekken als u zich aan de licentievoorwaarden houdt.

Onder de volgende voorwaarden:

Naamsvermelding : U dient [de juiste bronvermelding te geven](#) , een link naar de licentie te plaatsen en [aan te geven of er wijzigingen zijn aangebracht](#) . U mag dit op elke redelijke manier doen, maar niet op een manier die suggereert dat de licentiegever u of uw gebruik onderschrijft.

Niet-commercieel . U mag het materiaal niet voor [commerciële doeleinden gebruiken](#) .

Gelijk delen . Als je het materiaal bewerkt, transformeert of erop voortbouwt, moet je je bijdragen onder [dezelfde licentie distribueren](#) als het origineel.

Geen aanvullende beperkingen . U mag geen juridische voorwaarden of [technologische maatregelen toepassen](#) die anderen wettelijk belemmeren in het uitvoeren van handelingen die de licentie wel toestaat.

Mededelingen:

U hoeft zich niet aan de licentievoorwaarden te houden voor elementen van het materiaal die zich in het publieke domein bevinden of wanneer uw gebruik is toegestaan door een toepasselijke [uitzondering of beperking](#) .

[publiciteitsrechten, privacyrechten of morele rechten, kunnen](#) bijvoorbeeld beperkingen opleggen aan hoe u het materiaal gebruikt.

Dit materiaal is tot stand gekomen met behulp van de AI-assistenten Monica, Claude 4.6 Opus, Gemini en Euria.

Waarom het Verdrag van Lissabon niet definitief is

De Europese Unie heeft altijd een traject van opeenvolgende veranderingen doorlopen, vaak ingegeven door een periode van crisis, hetzij intern, hetzij vanwege de geopolitieke context. Telkens kwamen er tekortkomingen aan het licht en werden er nieuwe verdragen geratificeerd of werden bestaande verdragen gewijzigd.

Ten eerste volgde het laatste verdrag, het Verdrag van Lissabon, een merkwaardig pad. Oorspronkelijk bedoeld als een nieuw verdrag, de Grondwet van de Europese Unie, werd het vervangen door een verdrag in de vorm van een uitgebreide lijst van amendementen op bestaande verdragen. Deze aanpak is zorgwekkend omdat het de democratische rechtsstaat ondermijnde, ook al kan men beargumenteren dat het een langverwachte noodzaak was. Het droeg niet bij aan de steun van de burgers, wat een risico op de lange termijn vormt dat zich momenteel aan het manifesteren is.

Ten tweede was het verdrag bedoeld om het democratische proces in Europa te versterken, maar in de praktijk is dit grotendeels mislukt. Zowel de nationale als de EU-parlementen, hoewel zij de officiële wetgevende machten zijn, bekrachtigen de voorstellen en richtlijnen van de Commissie grotendeels zonder meer. Zelden worden deze ter discussie gesteld. De reden hiervoor ligt niet zozeer in het verdrag zelf, maar in het feit dat de werkelijke macht in handen is van politieke partijen en de uitvoerende macht van de betreffende landen. Het is belangrijk op te merken dat dit vaak de situatie op nationaal niveau weerspiegelt, die vervolgens op EU-niveau wordt geprojecteerd. In beide gevallen handelen de parlementsleden, die geacht worden de burgers te vertegenwoordigen, niet in het belang van de burgers, maar in het belang van politieke partijen en de machtsstructuren die daarachter schuilgaan. Zoals reeds aangegeven, wordt deze ondermijning van democratische principes versterkt door een prominente meerderheid die de instellingen en de media heeft geïnfiltréerd. Daarnaast heeft het lobbyen van machtige groepen en organisaties een grote invloed op de besluitvormingsprocessen. Het Verdrag van Lissabon lijkt niet te hebben voorzien in de aanwezigheid van deze actoren die de democratie ondermijnen.

Ten derde droeg het Verdrag van Lissabon veel bevoegdheden over van nationaal naar Europees niveau. Het stelde de EU in staat om tijdens de Covid-pandemie strenge maatregelen op te leggen aan alle lidstaten, strenge CO₂-emissieverplichtingen, een contraproductief energiebeleid en een lawine op vele gebieden aan regelgeving die niet alleen de industrie, maar ook het dagelijks leven van burgers beïnvloeden. Het is de vraag of deze ambitieuze plannen, zoals de "Green Deal", ooit werkelijkheid zouden zijn geworden als er een echt democratisch besluitvormingsproces had plaatsgevonden. De praktijk heeft bovendien aangetoond dat het verdrag geen duidelijke grenzen trok tussen bevoegdheden op nationaal en supranationaal niveau. Deze zwakte werd uitgebuit om veel regelgeving van bovenaf op te leggen, waarbij vaak werd genegeerd dat de EU is samengesteld uit een heterogene groep natiestaten.

Ten vierde heeft het Verdrag van Lissabon geen structuur gecreëerd die de EU in staat zou stellen om op supranationaal niveau als een sterk, verenigd blok op te treden. Hoewel er enkele stappen zijn gezet, functioneert de EU in de praktijk nog steeds als een zwakke, opportunistische

verzameling van nationale staten en staatshoofden, terwijl belangrijke beslissingen nog steeds door één enkele lidstaat kunnen worden geblokkeerd. Dit betreft domeinen als defensie, internationale politiek, economisch beleid en innovatiestrategie.

En tot slot, als we kijken naar wat de EU in Europa de afgelopen 20 jaar heeft bereikt, dan is het duidelijk dat het verdrag doordrongen was met wensdenken. De positie van de EU in de wereld is zowel economisch als politiek aan het krimpen en blijft dat doen. De EU staat bekend om haar hoge niveau van sociale zekerheidsprogramma's, belastingen, regelgeving en de kwaliteit van het onderwijs. Deze worden steeds meer gefinancierd met schulden, terwijl de economie krimpt en de export dus niet de middelen genereert om dit te financieren. Andere machtscentra buiten deze zwakte uit, zowel economisch als geopolitiek. Zou er een handelsoorlog zijn geweest als de EU economisch sterk had gestaan? Zou er een enorme importafhankelijkheid met China zijn geweest als de Europese industrie concurrentieel was gebleven? Zou er een oorlog met Rusland zijn geweest als de EU een sterke defensieve afschrikkingsorganisatie had gehad?

Al het bovenstaande wijst op de noodzaak om het Verdrag van Lissabon te herzien. Enerzijds moeten bevoegdheden worden teruggegeven aan de nationale staten en moeten burgers hun democratische controle terugkrijgen. Richtlijnen en normen kunnen supranationaal zijn, concrete regelgeving kan nationaal zijn. Anderzijds heeft de EU een veel sterkere structuur op supranationaal niveau nodig. In essentie zou de EU zich uitsluitend moeten richten op die domeinen die per definitie en in de praktijk supranationaal zijn.

Voorstellen tot wijziging van de huidige EU-verdragen, met name het Verdrag van Lissabon, zijn naar voren gekomen om diverse problemen aan te pakken die zijn vastgesteld met betrekking tot het functioneren en het bestuur van de EU. In het laatste deel belichten we enkele belangrijke voorstellen en discussies rondom deze wijzigingen. De meeste hiervan richten zich op de oprichting van een federale staat of op de verduidelijking van de huidige verdragen, terwijl wij van mening zijn dat, in lijn met de ideeën van Schuman, niets meer soevereiniteit op nationaal niveau uitsluit. Dit onderwerp van hervormingsinitiatieven wordt in een volgend werkdocument verder uitgewerkt.

1 Inhoudsopgave

Waarom het Verdrag van Lissabon niet definitief is	4
1 Inhoudsopgave	6
2 Inleiding: van Maastricht naar Lissabon.....	10
2.1 De oprichting van de Europese Unie zelf.....	10
2.2 De structuur met drie pijlers	10
2.3 Economische en Monetaire Unie (EMU) en de weg naar de euro	11
2.4 De convergentiecriteria van Maastricht.....	11
2.5 EU-burgerschap	11
2.6 Versterkte rol van het Europees Parlement.....	12
2.7 Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB).....	12
2.8 Andere opmerkelijke innovaties	12
2.9 Samenvatting en conclusies	13
2.10 Referenties	14
3 De noodzaak van het Verdrag van Lissabon.....	15
3.1 Wat Maastricht heeft bereikt – en waar het tekortschoot	15
3.2 De mislukte reparatiepogingen: Amsterdam en Nice	15
3.2.1 Verdrag van Amsterdam (1997)	15
3.2.2 Verdrag van Nice (2001)	16
3.2.3 De omweg via het grondwettelijk verdrag (2004-2005).....	16
3.3 Waarom Lissabon de noodzakelijke oplossing was.....	16
3.4 Samenvatting en conclusie:.....	17
3.5 Referenties	18
4 Een uitgebreide samenvatting van het Verdrag van Lissabon	21
4.1 Samenvatting: Wat is het Verdrag van Lissabon?	21
4.2 Hoofddoelstellingen.....	21
4.3 Belangrijke innovaties en veranderingen.....	21
4.3.1 Vereenvoudigde besluitvorming.....	21
4.3.2 Versterkte democratie	21
4.3.3 Institutionele hervormingen.....	22
4.3.4 Nieuwe rechten en waarden.....	22
4.3.5 Nieuwe en uitgebreide beleidsgebieden	23
4.3.6 Transparantie en verantwoording	23

4.4	Samenvatting en conclusie.....	23
4.5	Referenties	24
5	Belangrijkste kritiekpunten en structurele tekortkomingen.....	26
5.1	Het "democratisch tekort" blijft bestaan.....	26
5.2	Het Europees Burgerinitiatief (EBI) is een teleurstelling gebleken.....	26
5.3	Het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) blijft zwak.....	27
5.4	Eurozonecrisis legt tekortkoming in de begrotingsunie bloot	27
5.5	De rol van nationale parlementen is grotendeels symbolisch.....	28
5.6	De uitbreiding van het kiesstelsel met gekwalificeerde meerderheid (QMV) is geblokkeerd.....	29
5.7	Niet nagekomen beloftes over transparantie.....	29
5.8	Verschillen tussen verdrag en praktijk.....	29
5.8.1	Kloof 1: Het Spitzenkandidaten-proces stortte in.....	29
5.8.2	Kloof 2: Handvest van grondrechten — Ongelijkmatige toepassing	30
5.8.3	Kloof 3: Permanente voorzitter van de Europese Raad — Beperkte impact	30
5.8.4	Kloof 4: Hoge vertegenwoordiger — Nog steeds geen enkele EU-stem	30
5.9	Samenvatting en conclusie: Beloftes versus realiteit.....	31
5.10	Referenties	32
6	Claim 1. Verificatie van het Verdrag van Lissabon als "architectuur van machtsmisbruik".	34
6.1	Schendingen van het subsidiariteitsbeginsel (artikel 5 VWEU).....	34
6.2	Onderzoek:	35
6.3	Belangrijkste bewijsstukken:	35
6.4	Referenties:	35
7	Claim 2. Verwerping van de EU-grondwet en "afgedwongen" tweede referendum	36
7.1	Het historisch verslag.....	36
7.2	Het bewijsmateriaal dat burgers werd opgedrongen:.....	36
7.3	Academische analyse:	37
7.4	Onderzoek:	37
7.5	Referenties:	37
8	Claim 3. Het Verdrag van Lissabon werd opzettelijk verduisterd.....	38
8.1	Formaat en lengte:.....	38
8.2	Bewijs van opzettelijke misleiding:	38
8.3	Onderzoek:	40
8.4	Referenties:	40

9	Claim 4. "80% van de wetten komt uit de EU"	41
9.1	De oorsprong en wijdverbreidheid van de claim:	41
9.2	De realiteit: omstreden en methodologisch afhankelijk.....	41
9.3	Waarom de cijfers zo sterk variëren:	42
9.4	Academische consensus:.....	43
9.5	De kern van de waarheid:	43
9.6	Onderzoek:	43
9.7	Referenties:	44
10	Claim 5: "Het Verdrag van Lissabon is machtsconsolidatie, geen democratische hervorming"	44
10.1	Bewijs ter ondersteuning van "machtsconcentratie":	44
10.2	Bewijsmateriaal TER ONDERSTEUNING VAN "Democratische Hervorming":.....	45
10.3	Kritische analyse:.....	46
10.4	Beoordeling van de conclusie:	46
10.5	Referenties:	47
11	Bevoegdheden overgedragen van nationaal naar EU-niveau in het kader van het Verdrag van Lissabon	50
11.1	Kader: Drie categorieën van EU-bevoegdheden.....	50
11.2	Nieuwe en uitgebreide bevoegdheden onder het Verdrag van Lissabon:.....	50
11.3	Specifieke voorbeelden van overgedragen bevoegdheden:	52
11.4	De praktische gevolgen:.....	52
11.5	Gebieden die nationaal bleven:.....	53
11.6	Onderzoek:	53
11.7	Uitdaging in de documentatie:	53
11.8	Een uitgebreide compilatie uit meerdere gezaghebbende bronnen:	53
11.9	Specifieke voorbeelden uit officiële bronnen:	55
11.10	Belangrijke kwalificaties:	55
11.11	Onderzoek:	56
11.12	Referenties:	56
12	Schendingen van verdragen	58
12.1	Schendingen van het subsidiariteitsbeginsel.....	58
12.2	Handhavingsmechanismen versus daadwerkelijke overtredingen.....	58
12.3	Beperkte documentatie.....	58
12.4	Belangrijke voorbeelden van EU-instellingen die de Verdragen schenden.....	59

12.4.1	De richtlijn inzake gegevensbewaring (Digital Rights Ireland, 2014)	59
12.4.2	De "Safe Harbor"- en "Privacy Shield"-besluiten (Schrems I en II)	59
12.4.3	Het EHRM (Europees Hof voor de Rechten van de Mens) Toetredingsparadox (Advies 2/13)	59
12.4.4	Geschillen over de "juridische basis" (institutioneel evenwicht)	60
12.4.5	Overzichtstabel: Belangrijkste nietigverklaringen.....	60
12.5	Gedocumenteerde gevallen van overschrijding van bevoegdheden	61
12.5.1	De Illumina/GRAIL-zaak (2024) – Overschrijding van bevoegdheden door de Commissie bij fusies	61
12.5.2	De Richtlijn inzake tabaksreclame I (Duitsland tegen het Parlement en de Raad, 2000)	61
12.5.3	Het geschil over het migratie-/visumbeleid (Parlement tegen Raad, 2015)	61
12.5.4	Handelsakkoorden en "gemengde" bevoegdheid (Advies 2/15, Vrijhandelsovereenkomst Singapore).....	62
12.5.5	Duits Constitutioneel Hof - ECB-obligatieaankoopprogramma (2020)	62
12.5.6	Tsjechisch Constitutioneel Hof - Slowaakse pensioenzaak (2012)	62
12.5.7	Het fenomeen "competentie-uitbreiding"	62
12.5.8	Recente casus Polen (2023-2025).....	63
12.5.9	Samenvatting: Soorten schendingen van de competentie-eisen	63
12.5.10	Geraadpleegde bronnen:	64
13	Voorgestelde amendementen op de EU-verdragen.....	65
13.1	Waarom het Verdrag van Lissabon niet definitief is	65
13.2	Belangrijke voorgestelde amendementen	66
13.3	Versterking van de democratische verantwoording.....	66
13.4	Het aanpakken van institutionele uitdagingen	66
13.5	Aanpassen aan mondiale uitdagingen	67
13.6	Publieke en institutionele betrokkenheid.....	67
13.7	Juridische en regelgevende aanpassingen.....	67
13.8	Prioriteiten op wetgevingsgebied voor 2026	67
13.9	Hervorming voor toekomstige uitbreidingen.....	67
13.10	Factoren die het hervormingsmomentum aanjagen	67
13.11	Concrete stappen voor hervorming.....	68
13.12	Uitdagingen en vertragingen.....	68
13.13	Referentiebronnen:.....	68

2 Inleiding: van Maastricht naar Lissabon

Zoals uiteengezet in WP3, is de geschiedenis van Europa er een van verdragen. Het Verdrag van Maastricht (1992) is wellicht het meest transformerende moment in de Europese integratie. Het veranderde wat voorheen voornamelijk een economische gemeenschap was in een volwaardige politieke unie. Hier volgt een gestructureerd overzicht van alles wat het verdrag introduceerde.

2.1 De oprichting van de Europese Unie zelf

De meest fundamentele verandering was **de herbenaming en herstructurering**. Vóór Maastricht bestond er geen "Europese Unie" – alleen de *Europese Economische Gemeenschap (EEG)* en aanverwante organen. Het verdrag **vestigde de EU formeel** als een nieuwe overkoepelende entiteit, wat een verschuiving betekende van puur economische samenwerking naar bredere politieke integratie.

Het verdrag kondigde "*een nieuwe fase in het proces van Europese integratie*" **aan** en zette de EU op een pad naar gedeeld bestuur op gebieden die veel verder reiken dan handel en markten.

2.2 De structuur met drie pijlers

Maastricht organiseerde de EU in een kenmerkende **architectuur met drie pijlers**, elk met verschillende besluitvormingsregels:

Pijler	Domein	Beslissingsmethode
Pijler I — Europese Gemeenschappen	Interne markt, handel, landbouw, concurrentie, EMU	Supranationaal (methode van de Gemeenschap — Commissie doet een voorstel, Raad en Parlement beslissen)
Pijler II — Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB)	Buitenlands beleid, defensie, veiligheidssamenwerking	Intergouvernementeel (eenstemmigheid tussen de lidstaten)
Pijler III — Justitie en Binnenlandse Zaken (JHA)	Immigratie, asiel, politie Samenwerking, justitiële samenwerking in strafzaken	Intergouvernementeel (unaniem)

Deze structuur was een **politiek compromis**: de lidstaten wilden samenwerken op gevoelige gebieden zoals defensie en politie, maar waren niet bereid de beslissingsbevoegdheid op die gebieden over te dragen aan supranationale instellingen.

Het resultaat was een hybride systeem waarbij pijler I op supranationaal niveau opereerde, terwijl pijlers II en III stevig onder controle van de nationale overheid bleven. Deze pijlerstructuur werd later afgeschaft door het Verdrag van Lissabon in 2009, dat alles onder één juridisch kader verenigde.

2.3 Economische en Monetaire Unie (EMU) en de weg naar de euro

Een van de belangrijkste resultaten van Maastricht was het opstellen van een **driestappenplan voor de invoering van een gemeenschappelijke Europese munt** :

De drie fasen:

1. **Fase 1 (1990-1993):** Vrij verkeer van kapitaal tussen de lidstaten
2. **Fase 2 (1994-1998):** Oprichting van het **Europees Monetair Instituut** (voorloper van de ECB), convergentie van nationaal economisch beleid
3. **Fase 3 (vanaf 1999):** Introductie van de **euro** en oprichting van de **Europese Centrale Bank (ECB)**

2.4 De convergentiecriteria van Maastricht

Om in aanmerking te komen voor de euro moesten de lidstaten aan **vijf strenge economische criteria voldoen** :

- **Prijsstabiliteit:** Inflatie niet meer dan 1,5 procentpunt hoger dan die van de drie best presterende lidstaten.
- **Gezonde overheidsfinanciën (tekort):** Het begrotingstekort van de overheid mag niet groter zijn dan **3% van het BBP**.
- **Duurzame overheidsfinanciën (schuld):** **De staatsschuld mag niet meer dan 60% van het BBP bedragen.**
- **Wisselkoersstabiliteit:** Deelname aan het wisselkoersmechanisme (ERM) gedurende ten minste twee jaar zonder ernstige spanningen.
- **Langetermijnrente:** niet meer dan 2 procentpunten hoger dan de rente van de drie best presterende lidstaten.

Deze criteria zijn nog steeds van kracht en bepalen nog steeds welke EU-landen de euro kunnen invoeren.

2.5 EU-burgerschap

Maastricht introduceerde voor het eerst het concept van **het burgerschap van de Europese Unie**, dat automatisch wordt toegekend aan elke onderdaan van een lidstaat. Dit ging gepaard met een aantal concrete rechten:

- **Vrij verkeer en verblijf** in alle lidstaten.

- **Het recht om te stemmen en zich kandidaat te stellen** bij gemeenteraadsverkiezingen en verkiezingen voor het Europees Parlement in elke lidstaat waar de burger woonachtig is.
- **Diplomatieke bescherming** van een ambassade of consulaat van een EU-lidstaat in het buitenland (indien het land van herkomst van de burger geen vertegenwoordiging heeft).
- **Recht om een petitie in te dienen** bij het Europees Parlement en een verzoek in te dienen bij de Europese Ombudsman.

Dit was een krachtige symbolische en praktische vernieuwing. Het gaf de EU een **directe relatie met individuele burgers**, en niet alleen met de regeringen van de lidstaten.

2.6 Versterkte rol van het Europees Parlement

Maastricht heeft de **parlementaire democratie** op EU-niveau aanzienlijk versterkt:

- Introduceerde de **medebesluitvormingsprocedure**, waardoor het Parlement de bevoegdheid kreeg om in bepaalde gebieden gezamenlijk met de Raad van Ministers wetgeving vast te stellen (later uitgebreid door Amsterdam en Lissabon).
- Gaf het Parlement het recht om de Commissie te verzoeken **wetsvoorstellen in te dienen**.
- Het Parlement heeft zijn **goedkeuring verleend** voor de benoeming van de Commissie als orgaan.
- De rol van het Parlement bij de benoeming van de **Europese Ombudsman werd vastgelegd**.

2.7 Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB)

Maastricht verving het informele kader **voor Europese politieke samenwerking (EPC)** door een formeel, op verdragen gebaseerd **gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid**. Belangrijke kenmerken waren onder meer:

- Een kader voor **gemeenschappelijke standpunten** en **gezamenlijke acties** in buitenlandse zaken.
- De mogelijkheid om uiteindelijk een **gemeenschappelijk defensiebeleid te ontwikkelen** (waarbij de West-Europese Unie als defensiearm van de EU wordt beschouwd).
- Besluiten die **unaniem** in de Raad zijn genomen – ter bescherming van de nationale soevereiniteit in gevoelige veiligheidskwesties.

2.8 Andere opmerkelijke innovaties

Naast de wijzigingen in de krantenkoppen introduceerde Maastricht ook het volgende:

- **Subsidiariteitsbeginsel:** Beslissingen moeten worden genomen op het laagste bestuursniveau dat in staat is ze effectief aan te pakken. De EU moet alleen ingrijpen wanneer lidstaten het doel niet voldoende zelfstandig kunnen bereiken.
- **Comité van de Regio's:** een nieuw adviesorgaan dat lokale en regionale overheden een stem geeft in de besluitvorming van de EU.

- **Bepalingen inzake sociaal beleid:** een sociaal protocol (met een opt-outmogelijkheid voor Groot-Brittannië) met betrekking tot arbeidsomstandigheden, overleg met werknemers en gelijke kansen.
- **Nieuwe beleidsbevoegdheden:** Onderwijs, cultuur, volksgezondheid, consumentenbescherming, trans-Europese netwerken en industrie werden formeel onder de bevoegdheid van de EU gebracht.

2.9 Samenvatting en conclusies

Innovatie	Wat het deed	Impact op de lange termijn
De EU is opgericht	De EEG werd omgevormd tot een politieke unie.	Fundament van de huidige EU
Drie-pilaarstructuur	Het beleid is georganiseerd in supranationale en intergouvernementele domeinen.	Later verenigd door Lissabon
EMU- en euro-routekaart	Stel convergentiecriteria vast en schets een driestappenplan voor de invoering van de gemeenschappelijke munt.	Euro werd gelanceerd in 1999/2002.
EU-burgerschap	Gaf burgers directe rechten (bewegingsvrijheid, stemrecht, petitieright)	Verdiepte individuele band met de EU
Medebesluitvormingsprocedure	Het parlement kreeg daadwerkelijk wetgevende macht.	Nu de standaard EU-wetgevingsmethode
CFSP	Formeel kader voor buitenlands en veiligheidsbeleid	Ontwikkeld tot het huidige EU-buitenlandse beleidsapparaat
Subsidiariteit	Beprek EU-actie tot waar deze toegevoegde waarde levert.	Kernprincipe van goed bestuur vandaag

Conclusie

Het Verdrag van Maastricht was niets minder dan de **geboorteakte van de Europese Unie**. Het transformeerde een in de eerste plaats economisch project in een politieke entiteit met een eigen burgerschap, een weg naar een gemeenschappelijke munt, een stem in het buitenlands beleid en een democratischer parlement.

Elk belangrijk EU-verdrag sindsdien – Amsterdam, Nice en Lissabon – is een poging geweest om datgene wat Maastricht was begonnen te **verfijnen, te herstellen of te voltooien**.

2.10 Referenties

1. Europees Parlement, Verdrag van Maastricht <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>
2. Wikipedia, Verdrag van Maastricht https://en.wikipedia.org/wiki/Maastricht_Treaty
3. Encyclopaedia Britannica, Verdrag van Maastricht | Datum, doel, betekenis en feiten <https://www.britannica.com/event/Maastricht-Treaty>
4. CVCE (Universiteit van Luxemburg), Het Verdrag van Maastricht van 7 februari 1992 <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/d5906df5-4f83-4603-85f7-0cabc24b9fe1/e038b310-f139-407f-9bfb-a1b2e901fb56>
5. Wikipedia, De drie pijlers van de Europese Unie https://en.wikipedia.org/wiki/Three_pillars_of_the_European_Union
6. Europese Dienst voor Extern Handelen (EEAS), Hoe Maastricht Europa veranderde https://www.eeas.europa.eu/delegations/russia/how-maastricht-changed-europe_en
7. Raad van de EU, De pijlers van Europa — Maastricht-brochure https://www.consilium.europa.eu/media/38778/expo_maastricht-brochure_en.pdf
8. Europees Parlement, De Verdragen van Maastricht en Amsterdam (factsheet) https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_1.1.3.pdf
9. Europese Commissie, Convergentiecriteria voor toetreding tot de eurozone https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/enlargement-euro-area/convergence-criteria-joining_en
10. Wikipedia, Euroconvergentiecriteria https://en.wikipedia.org/wiki/Euro_convergence_criteria
11. Iowa State University / Afxentiou, Convergentie, de Maastricht-criteria en hun voordelen (PDF) <https://faculty.sites.iastate.edu/tesfatsi/archive/econ353/tesfatsion/MaastrichtConvergenceCriteria.Afxentiou.pdf>
12. Europa opnieuw verbinden: Wat zijn mijn rechten als EU-burger? <https://reconnect-europe.eu/what-are-my-rights-as-an-eu-citizen/>

3 De noodzaak van het Verdrag van Lissabon

Hier volgt een uitgebreide analyse van **waarom het Verdrag van Lissabon (2007/2009) noodzakelijk was** na het Verdrag van Maastricht (1992) – en waarom de tussenliggende verdragen (Amsterdam 1997, Nice 2001) en het mislukte Grondwettelijk Verdrag (2005) de kloof niet konden dichten.

Het verhaal gaat over **institutionele groeipijnen, democratische tekortkomingen en een dramatisch groeiende Unie**.

3.1 Wat Maastricht heeft bereikt – en waar het tekortschoot

Het **Verdrag van Maastricht (1992)** was een mijlpaal: het creëerde de Europese Unie zoals we die nu kennen, vestigde de **structuur met drie pijlers** (Europese Gemeenschappen, Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid, Justitie en Binnenlandse Zaken) en legde de basis voor **de Economische en Monetaire Unie (EMU)** en de euro.

De institutionele structuur van Maastricht was echter ontworpen voor een Unie van **12 lidstaten**. Daardoor bleven drie cruciale problemen onopgelost:

- **Uitbreidingsgereedheid:** De EU stond op het punt te groeien van 12 naar mogelijk meer dan 25 lidstaten. De besluitvormingsregels van Maastricht (unaniemiteit op veel gebieden, gewogen stemmen) zouden met zo veel lidstaten aan tafel **tergend traag worden**.
- **Democratisch tekort:** Het Europees Parlement had beperkte medebeslissingsbevoegdheden. Burgers voelden zich steeds meer vervreemd van het EU-bestuur en beslissingen werden achter gesloten deuren genomen door ministerraden.
- **Onsamenhangend buitenlands beleid:** De pijlerstructuur betekende dat buitenlands beleid, justitie en economisch beleid onder **verschillende juridische kaders en stemregels opereerden**, waardoor de EU onhandig op het wereldtoneel opereerde.

3.2 De mislukte reparatiepogingen: Amsterdam en Nice

Twee verdragen probeerden, maar slaagden er grotendeels niet in, de structurele zwakheden van Maastricht te verhelpen vóór het Verdrag van Lissabon.

3.2.1 Verdrag van Amsterdam (1997)

Amsterdam was *bedoeld* om de EU institutioneel voor te bereiden op de uitbreiding naar het oosten. Er werd enige vooruitgang geboekt, zoals het uitbreiden van de medebeslissingsbevoegdheden van het Parlement en de incorporatie van de Schengenovereenkomst, maar **de moeilijkste vragen** over stemgewichten, de omvang van de Commissie en institutionele hervormingen werden doorgeschoven naar een toekomstig verdrag.

3.2.2 Verdrag van Nice (2001)

Nice pakte die "overblijfselen van Amsterdam" aan, maar het resultaat werd algemeen beschouwd als **ontoereikend en te complex**. De herweging van de stemmen in de Raad was ingewikkeld en de hervormingen werden gezien als het absolute minimum om de uitbreiding van 2004 mogelijk te maken, niet als een echte oplossing voor de lange termijn.

"Het Verdrag van Nice hervormde de institutionele structuur van de Europese Unie om de oostwaartse expansie tegen te gaan, een taak die oorspronkelijk met het Verdrag van Amsterdam had moeten worden volbracht."

Het **cumulatieve falen** van Amsterdam en Nice om diepgaande hervormingen door te voeren, creëerde enorme druk voor een algehele herziening.

3.2.3 De omweg via het grondwettelijk verdrag (2004-2005)

Omdat de EU-leiders beseften dat stapsgewijze verdragsaanpassingen niet werkten, lanceerden ze de **Conventie over de Toekomst van Europa** (2002-2003), die resulteerde in een ambitieus **verdrag waarin een grondwet voor Europa werd vastgelegd**. Deze grondwet zou het volgende hebben omvat:

- Alle bestaande verdragen werden vervangen door één enkele grondwettelijke tekst.
- Een EU-minister van Buitenlandse Zaken is in het leven geroepen
- Een permanente voorzitter van de Europese Raad aangesteld.
- Vereenvoudigde stemprocedures

Het Europees Parlement keurde het goed. Maar in **mei-juni 2005 verwierpen** kiezers in **Frankrijk (54,7% nee)** en **Nederland (61% nee)** het in nationale referenda, waarmee het project sneuvelde.

De redenen voor de afwijzing waren complex: zorgen over nationale soevereiniteit, angst voor een "Europese superstaat", economische zorgen en de symbolische betekenis van het woord "Grondwet" zelf.

Dit liet de EU achter in een **"reflectieperiode" van twee jaar**, waarin ze nog steeds opereerde onder het ontoereikende Nice-kader, nu met 25 (binnenkort 27) lidstaten.

3.3 Waarom Lissabon de noodzakelijke oplossing was

Het **Verdrag van Lissabon (ondertekend in 2007, inwerking getreden in 2009)** werd gebruikt om de negatieve gevolgen van het Grondwettelijk Verdrag te herstellen. Door het niet langer een EU-grondwet te noemen, waren burgerreferenda in de problematische lidstaten in wezen geen grondwettelijke vereiste meer en volstond ratificatie door de parlementen van de betreffende landen. Bovendien werd het Grondwettelijk Verdrag herformuleerd als een omvangrijk amendement, waarbij de meest politiek "giftige" elementen, voornamelijk symbolische, werden weggelaten. Er werden echter geen zichtbare pogingen ondernomen om de redenen voor de afwijzing ervan te verhelpen.

Niettemin werden deze veranderingen als fundamenteel aangemerkt. Merk echter op, zoals later zal blijken, dat hoewel het verdrag aanzienlijke verbeteringen beschreef, de praktijk niet altijd hetzelfde was.

1. Efficiëntie van besluitvorming

- Introduceerde het **stemsysteem met gekwalificeerde meerderheid (Qualified Majority Voting, QMV)** in meer dan 40 nieuwe beleidsgebieden, ter vervanging van unanimiteit, wat cruciaal is voor het functioneren van een vakbond met 27 leden.
- Het **systeem van de dubbele meerderheid werd ingevoerd** (55% van de lidstaten vertegenwoordigt 65% van de EU-bevolking), wat eerlijker en eenvoudiger is dan de omslachtige stemweging van Nice.

2. Democratische verantwoording

- Het **medebesluitvormingsproces** (omgedoopt tot "gewone wetgevingsprocedure") werd de **standaard** voor EU-wetgeving, waardoor het Europees Parlement op de meeste gebieden gelijke bevoegdheden kreeg als de Raad.
- Het **burgerinitiatief werd geïntroduceerd**, waardoor 1 miljoen EU-burgers de Commissie konden verzoeken om wetsvoorstellen in te dienen.
- Gaf **nationale parlementen** een formele rol bij het toezicht op EU-wetgeving (subsidiariteitstoets).

3. Institutionele samenhang

- De verwarrende **driepijlerstructuur** uit Maastricht is afgeschaft, waardoor de EU één **enkele rechtspersoonlijkheid heeft gekregen**.
- De functie van **permanent voorzitter van de Europese Raad is ingesteld** (ter vervanging van het roulerende voorzitterschap van zes maanden voor leiderschap op topniveau).
- De **Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid werd ingesteld**, waarmee voorheen gescheiden functies werden samengevoegd om de EU één stem te geven in het buitenlands beleid.

4. Nieuwe bepalingen

- Voor het eerst werd een **expliciete exitclausule** (artikel 50) opgenomen, waardoor lidstaten de EU op legale wijze konden verlaten.
- Maakte het **Handvest van de grondrechten** juridisch bindend.
- **De capaciteit van de EU om actie te ondernemen** op het gebied van **energiebeleid, klimaatverandering en ruimtevaartbeleid is versterkt**.

3.4 Samenvatting en conclusie:

Probleem	Maastricht (1992)	Probleem	Lissabon (2009) Oplossing
Besluitvorming	Eenstemmigheid op veel gebieden	Patstelling met 27 leden	QMV is uitgebreid naar meer dan 40 gebieden.
Democratische legitimiteit	Bepaalde bevoegdheden van het parlement	"Democratisch tekort"	Gezamenlijke besluitvorming als standaardprocedure
Institutionele structuur	Drie-pijlersysteem	Gefragmenteerd, onsamenvattend	Eén rechtspersoonlijkheid
Buitenlands beleid	Roulerend voorzitterschap, gedeelde rollen	Geen eensgezinde stem	Permanent President + Hoge Vertegenwoordiger

Uitbreidingscapaciteit	Ontworpen voor 12 staten	Kon niet schalen	Stemmen met dubbele meerderheid in meer dan 27 staten
De rol van de burgers	Minimale directe deelname	Vervreemding van de EU	Burgerinitiatief + rol van het nationale parlement
Uitgangsmechanisme	Geen	Geen legale manier om te vertrekken	Artikel 50 introduceerde

Conclusie

Het Verdrag van Lissabon was niet zomaar "weer een verdrag" — het was de **bekroning van vijftien jaar institutionele strijd** na Maastricht. De EU was haar oorspronkelijke bestuursstructuur ontgroeid en drie opeenvolgende pogingen (Amsterdam, Nice, het Grondwettelijk Verdrag) slaagden er niet in een alomvattende oplossing te bieden. Lissabon slaagde er uiteindelijk in door **de inhoudelijke hervormingen van het Grondwettelijk Verdrag te behouden en ze te presenteren als amendementen** op het verdrag in plaats van een vervanging ervan — een pragmatisch compromis dat de politieke valkuil van het woord "Grondwet" vermeed.

Kort gezegd: Maastricht bouwde het huis, maar Lissabon zorgde voor de nieuwe elektrische installatie voor een gezin dat in omvang was verdrievoudigd.

3.5 Referenties

1. Europese Commissie, Toelichting op het Verdrag van Lissabon (MEMO-09-531) https://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-531_en.htm
2. Wikipedia, Verdrag van Lissabon https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Lissabon
3. Onderzoeksdienst van het Amerikaanse Congres, Het hervormingsproces van de Europese Unie: Het Verdrag van Lissabon (RS21618) https://www.congress.gov/crs_external_products/RS/PDF/RS21618/RS21618.25.pdf
4. EBSCO Research Starters, Verdrag van Lissabon | Recht <https://www.ebsco.com/research-starters/law/treaty-lisbon>
5. Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa, Politieke gevolgen van het Verdrag van Maastricht <https://pace.coe.int/files/7085/html>
6. Europees Parlement, Is verdere uitbreiding haalbaar zonder grondwetswijzigingen? (2019) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/608872/IPOL_IDA\(2019\)608872_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/608872/IPOL_IDA(2019)608872_EN.pdf)
7. Tijdschrift voor Economische Integratie, Waar liggen de grenzen aan de uitbreiding van de Europese Unie? https://www.e-jei.org/upload/JEI_14_3_467_496_117.pdf
8. Wikipedia, Uitbreiding van de Europese Unie https://en.wikipedia.org/wiki/Enlargement_of_the_European_Union
9. Wikipedia, Verdrag van Nice https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Nice
10. Ankara Universiteit, Een kort overzicht van institutionele veranderingen binnen de EU (Şavaşan) <https://aacd.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/462/2018/02/C11S1Savasan.pdf>

11. Oxford Research Encyclopedia of Politics, Verdrag van Amsterdam
<https://oxfordre.com/politics/display/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-1094>
12. Columbia University, Na de stemming: Waarom Nederland het Verdrag van Lissabon accepteerde <https://europe.columbia.edu/news/after-vote-why-netherlands-accepted-lisbon-treaty>
13. Europees Parlement, Ontwerpverdrag tot vaststelling van een grondwet voor Europa (niet geratificeerd) <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/draft-treaty-establishing-a-constitution-for-europe>
14. Zwitsers Federaal Ministerie van Buitenlandse Zaken, Het Verdrag van Lissabon <https://www.europa.eda.admin.ch/en/the-treaty-of-lisbon>

Kortom (Monica)

9 zoekbronnen gevonden

Het Verdrag van Lissabon werd noodzakelijk geacht om een aantal tekortkomingen en uitdagingen aan te pakken die voortvloeiden uit het Verdrag van Maastricht. Dit verdrag vormde weliswaar de basis voor de Europese Unie (EU), maar legde beperkingen op aan het bestuur en de effectiviteit ervan.

Verbetering van besluitvormingsprocessen

Een van de belangrijkste redenen voor het Verdrag van Lissabon was het verbeteren van de efficiëntie van de besluitvormingsprocessen binnen de EU. Het Verdrag van Maastricht introduceerde een complex systeem van stem- en besluitvormingsprocedures dat na verloop van tijd ontoereikend bleek voor een groeiende EU met meer lidstaten. Het Verdrag van Lissabon beoogde deze processen te vereenvoudigen en te stroomlijnen, waardoor effectiever bestuur en snellere reacties op nieuwe vraagstukken binnen de EU mogelijk werden. Door een dubbele meerderheidsstemming voor de Raad van de EU in te voeren, verbeterde het de wetgevende efficiëntie en werden de belangen van kleinere lidstaten geïntegreerd, terwijl de invloed van grotere lidstaten behouden bleef.

Democratische verantwoording en transparantie

Het Verdrag van Lissabon had ook tot doel de democratische legitimiteit en verantwoordingsplicht binnen de EU-instellingen te versterken. Hoewel het Verdrag van Maastricht de basis legde voor een meer democratische bestuursstructuur, bleef er kritiek bestaan op de afstand tussen EU-besluitvormers en Europese burgers. Het Verdrag van Lissabon breidde de bevoegdheden van het Europees Parlement uit, waardoor het op veel gebieden op gelijke voet met de Raad van de EU wetgeving kon vaststellen en zo de democratische controle kon versterken. Het introduceerde ook het burgerinitiatief, waarmee burgers rechtstreeks invloed konden uitoefenen op de wetgevingsprocessen van de EU en zo een grotere betrokkenheid konden bevorderen.

Hervormingen van het institutioneel kader

Een andere cruciale hervormingsbehoefte was de aanpassing van het institutionele kader van de EU in het licht van de uitbreiding. De toetreding van nieuwe lidstaten bracht aanzienlijke complexiteit met zich mee binnen de bestuursstructuur. Het Verdrag van Lissabon creëerde nieuwe functies, zoals die van voorzitter van de Europese Raad en hoge vertegenwoordiger voor buitenlandse zaken, die bedoeld waren om te zorgen voor duidelijker leiderschap en coördinatie in EU-aangelegenheden. Deze rollen waren essentieel voor het versterken van het vermogen van

de EU om samenhangend op te treden op het wereldtoneel, met name op het gebied van buitenlands beleid en veiligheid, terreinen waar eenheid steeds noodzakelijker werd.

Het aanpakken van juridische en procedurele lacunes

Het Verdrag van Lissabon vulde ook lacunes op in de juridische en procedurele kaders die waren vastgesteld in het Verdrag van Maastricht. Het voorzag expliciet in een juridische procedure voor een lidstaat om zich terug te trekken uit de EU, iets wat voorheen niet was geregeld. Deze bepaling erkende de veranderende aard van het politieke landschap en de noodzaak om lidstaten de vrijheid te geven hun eigen koers te kiezen in lijn met de evoluerende dynamiek van de EU. Kortom, het Verdrag van Lissabon was essentieel om de tekortkomingen van het Verdrag van Maastricht aan te pakken, de functionaliteit van de EU te verbeteren, de democratische legitimiteit te versterken, het bestuurskader te hervormen en duidelijkheid te scheppen in de juridische procedures. Deze maatregelen waren noodzakelijk om ervoor te zorgen dat de EU effectief kon inspelen op de uitdagingen van een snel veranderende politieke, economische en sociale omgeving.

Korte samenvatting: (Claude)

Het Verdrag van Lissabon (2007/2009) was noodzakelijk na het Verdrag van Maastricht (1992) vanwege drie belangrijke tekortkomingen van Maastricht: het bereidde onvoldoende voor op de uitbreiding van de EU, droeg bij aan een democratisch tekort en creëerde een on samenhangend kader voor het buitenlands beleid. De Verdragen van Amsterdam (1997) en Nice (2001) probeerden deze problemen aan te pakken, maar slaagden er niet in effectieve oplossingen te bieden.

Het mislukte Grondwettelijk Verdrag (2004-2005) beoogde een alomvattende hervorming, maar werd door de kiezers in Frankrijk en Nederland verworpen. Het Verdrag van Lissabon pakte deze uitdagingen aan door de efficiëntie van de besluitvorming te verbeteren via het systeem van gekwalificeerde meerderheid, de democratische verantwoording te vergroten door het Europees Parlement meer bevoegdheden te geven en het burgerinitiatief in te voeren, en institutionele samenhang te creëren door de driepijlerstructuur af te schaffen.

Bovendien werd er, naast andere bepalingen, een duidelijk exitmechanisme vastgesteld (artikel 50). Al met al heeft het Verdrag van Lissabon de bestuursstructuur van de EU effectief hervormd om het uitgebreide lidmaatschap te accommoderen en een antwoord te bieden op de institutionele problemen die sinds Maastricht waren ontstaan.

Referenties:

- Europese Commissie, Wikipedia, US Congressional Research Service, en anderen.

4 Een uitgebreide samenvatting van het Verdrag van Lissabon

4.1 Samenvatting: Wat is het Verdrag van Lissabon?

Het **Verdrag van Lissabon** (formeel het "Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap") werd ondertekend op **13 december 2007** en trad in werking op **1 december 2009**.

Het was bedoeld om de EU **democratischer, efficiënter en beter in staat te maken om op het wereldtoneel te opereren**, met name na de uitbreidingen van 2004/2007 waardoor de Unie tot 27 lidstaten groeide.

Het verdrag kwam tot stand na het **mislukte Grondwettelijk Verdrag (2005)**, dat door Franse en Nederlandse kiezers werd verworpen. Lissabon behield de meeste hervormingen van het Grondwettelijk Verdrag, maar verpakte ze als *amendementen* op bestaande verdragen in plaats van een vervangende "grondwet".

4.2 Hoofddoelstellingen

Het Verdrag van Lissabon had **vier kerndoelen**:

1. **Een democratischer EU** — Versterk de rol van burgers, nationale parlementen en het Europees Parlement.
2. **Een efficiëntere EU** — Stroomlijn de besluitvorming om patstellingen in een Unie met meer dan 27 lidstaten te voorkomen.
3. **Een transparantere EU** — Maak EU-instellingen en -processen begrijpelijker en transparanter.
4. **De EU als wereldspeler** — Geef de Unie een sterkere, meer samenhangende stem in internationale aangelegenheden.

4.3 Belangrijke innovaties en veranderingen

4.3.1 Vereenvoudigde besluitvorming

van het stemrecht met gekwalificeerde meerderheid (QMV):

- Het principe van gekwalificeerde meerderheid (in plaats van unanimiteit) werd de norm in **meer dan 40 nieuwe beleidsgebieden**, waaronder energie, immigratie, justitiële samenwerking en structurele fondsen.
- Het **stelsel van de "dubbele meerderheid" werd ingevoerd** (van kracht vanaf 2014, met een overgangperiode tot 2017):
 - Vereist **55% van de lidstaten** (minimaal 15 landen).
 - Zij vertegenwoordigen **65% van de bevolking van de EU**.

Dit verving het complexe systeem van gewogen stemmen uit het Verdrag van Nice en maakte de besluitvorming eerlijker en sneller.

4.3.2 Versterkte democratie

Het Europees Parlement krijgt gelijke bevoegdheden:

- De **medebesluitvormingsprocedure** (omgedoopt tot "gewone wetgevingsprocedure") is de **standaard geworden** voor EU-wetgeving: het Parlement en de Raad wetgeven nu als gelijken op de meeste beleidsgebieden.
- **volledige** zeggenschap over de EU-begroting (die voorheen gedeeld werd met de Raad).
- Het Parlement moet de voorzitter van de Commissie **kiezen** (op basis van de uitslag van de Europese verkiezingen).

Burgerinitiatief:

- Voor het eerst kunnen **1 miljoen EU-burgers** uit meerdere lidstaten de Commissie verzoeken om wetgeving over een specifiek onderwerp voor te stellen.

Nationale parlementen:

- Een formele rol is hen toegekend om toezicht te houden op de EU-wetgeving en **het subsidiariteitsbeginsel te waarborgen** (dat de EU alleen optreedt waar zij effectiever kan zijn dan nationale overheden).
- Kan "**gele/oranje kaarten**" **uitdelen** om voorgestelde EU-wetten te blokkeren die het subsidiariteitsbeginsel schenden.

4.3.3 **Institutionele hervormingen**

Permanent voorzitter van de Europese Raad:

- Het roulerende voorzitterschap, dat telkens om de zes maanden werd vervuld, is vervangen door een **permanent voorzitterschap** (termijn van 2,5 jaar, eenmaal verlengbaar).
- Zorgt voor continuïteit en een herkenbaar gezicht voor het EU-leiderschap op topniveau.

Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid:

- De functies van de Hoge Vertegenwoordiger van de Raad en de Commissaris Externe Betrekkingen van de Commissie zijn samengevoegd.
- Voorzitter van de Raad Buitenlandse Zaken en vicevoorzitter van de Commissie
- Geeft de EU **één stem** in het buitenlands beleid.

Afschaffing van de driepijlerstructuur:

- Het verwarrende pijlersysteem van Maastricht (supranationaal versus intergouvernementeel) werd afgeschaft.
- De EU verkreeg een **uniforme rechtspersoonlijkheid**, waardoor zij internationale verdragen kon ondertekenen en zich kon aansluiten bij internationale organisaties.

4.3.4 **Nieuwe rechten en waarden**

Handvest van de grondrechten:

- **wettelijk bindend** gemaakt (hoewel het VK en Polen uitzonderingen hebben afgesproken).
- Omvat burgerlijke, politieke, economische en sociale rechten — van menselijke waardigheid tot werknemersrechten en gegevensbescherming.
- Waarden die expliciet worden vermeld: Artikel 2 somt de grondbeginselen van de EU op: menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en respect voor de mensenrechten.

Artikel 50 — Uittredingsclausule:

- Voor het eerst werd een **formele juridische procedure vastgesteld** voor een lidstaat om de EU te verlaten.

- Vereist een onderhandelingsperiode van twee jaar (verlengbaar met unanieme overeenstemming).
- Dit artikel werd in 2017 door het Verenigd Koninkrijk veelvuldig aangehaald in het kader van de Brexit.

4.3.5 Nieuwe en uitgebreide beleidsgebieden

Het Verdrag van Lissabon heeft de EU nieuwe of versterkte bevoegdheden gegeven op de volgende gebieden:

- **Energiebeleid** (leveringszekerheid, energie-efficiëntie, hernieuwbare energie)
- **Klimaatverandering** (expliciete juridische basis voor EU-klimaatactie)
- **Ruimtevaartbeleid**
- **Toerisme**
- **Civiele bescherming en humanitaire hulp**
- **Sport**
- **Volksgezondheid** (verbeterde coördinatie)

4.3.6 Transparantie en verantwoording

- **raadsvergaderingen** in het openbaar plaatsvinden (waarmee een einde komt aan de traditie van geheime raadsonderhandelingen).
- Burgers kregen het **recht op toegang** tot documenten van alle EU-instellingen.
- De rol van de Europese Ombudsman werd versterkt.

4.4 Samenvatting en conclusie

Aspect	Voor Lissabon	Na Lissabon
Besluitvorming	Unanimititeit op veel gebieden; complexe gewogen stemming	QMV in meer dan 40 nieuwe gebieden; dubbele meerderheid (55%/65%)
De rol van het parlement	Medebesluitvorming in beperkte gebieden	Medebesluitvorming als standaard; volledige budgetbevoegdheid
EU-voorzitterschap	Elke 6 maanden roulerend.	Permanente president (2,5 jaar)
Buitenlands beleid	Gesplitste rollen, geen eenduidige stem.	Hoge Vertegenwoordiger + individuele rechtspersoonlijkheid
Pilaarstructuur	Drie afzonderlijke pilaren	Uniform juridisch kader
Fundamentele rechten	Handvest niet bindend	Handvest juridisch bindend

Aspect	Voor Lissabon	Na Lissabon
De rol van de burgers	Indirect (alleen via verkiezingen)	Burgerinitiatief + controle door het nationale parlement
Uitgangsmechanisme	Geen	Artikel 50 procedure

Impact en nalatenschap

Het Verdrag van Lissabon vormt het **huidige constitutionele kader** van de EU — sinds 2009 is het door geen enkel belangrijk verdrag gewijzigd. Het Verdrag van Lissabon diende als een fundamenteel document dat het juridische kader van de EU herstructureerde en de rol van verschillende verdragen en documenten versterkte. Het oorspronkelijke Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) werden aanzienlijk gewijzigd, terwijl het Handvest van de grondrechten rechtskracht verwierf.

De belangrijkste prestaties:

1. **Zorgde ervoor dat de EU op grote schaal kon functioneren** : Besluitvormingsregels die werken met meer dan 27 lidstaten.
2. **Versterkte democratie** : het parlement als medewetgever, burgerinitiatieven, toezicht door het nationale parlement.
3. **De EU juridisch verenigd** : één rechtspersoonlijkheid, einde aan de verwarring tussen de pijlers.
4. **Voorbereid op mondiale uitdagingen** — Competenties op het gebied van klimaat, energie en buitenlands beleid
5. **Brexit mogelijk gemaakt** : Artikel 50 bood de juridische weg (ten goede of ten kwade).

Het verdrag liet echter ook een aantal kwesties onopgelost, met name rond **de fiscale unie**, **het migratiebeleid** en **verdere uitbreiding**, die de EU tot op de dag van vandaag blijven uitdagen. Ook werden de onderliggende oorzaken die tot de afwijzing van het Grondwetsverdrag leidden niet aangepakt, vooral omdat de nieuwe democratische verbeteringen in het verdrag vaak niet in de politieke praktijk worden weerspiegeld.

Conclusie

"**tweede oprichting**" van de EU na Maastricht. Waar Maastricht de EU creëerde en haar ambities vastlegde, gaf Lissabon haar de **institutionele structuur** om te functioneren als een democratische, efficiënte en wereldwijd relevante unie van meer dan 27 diverse landen. Het is dit verdrag dat de EU zoals we die nu kennen, bestuurt – van de manier waarop wetten worden gemaakt en het buitenlands beleid wordt gevoerd tot de manier waarop burgers rechtstreeks kunnen deelnemen aan het EU-bestuur.

4.5 Referenties

1. Europees Parlement, Verdrag van Lissabon (factsheet)
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/treaty-of-lisbon>
2. Wikipedia, Verdrag van Lissabon https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Lissabon

3. Europese Commissie, Het Verdrag van Lissabon: Een nieuw tijdperk voor de Europese Unie https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/treaty-lisbon_en
4. Europees Parlement, Ontwerpverdrag tot vaststelling van een grondwet voor Europa (niet geratificeerd) <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/draft-treaty-establishing-a-constitution-for-europe>
5. EUR-Lex, Verdrag van Lissabon (Officiële samenvatting) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0033>
6. Raad van de Europese Unie, Het Verdrag van Lissabon: een korte handleiding <https://www.consilium.europa.eu/media/20967/lisbon-treaty-10-things-you-need-to-know.pdf>

5 Belangrijkste kritiekpunten en structurele tekortkomingen

5.1 Het "democratisch tekort" blijft bestaan.

Ondanks de belofte van Lissabon om de EU democratischer te maken, stellen critici dat het **democratisch tekort nog steeds aanzienlijk is** :

Het commissieprobleem:

- De **Europese Commissie** (het uitvoerende orgaan van de EU) wordt nog steeds niet rechtstreeks door de burgers gekozen.
- Commissarissen worden benoemd door nationale regeringen, niet gekozen via democratische verkiezingen.
- De Commissie behoudt **het exclusieve recht van wetgevingsinitiatief** – dit betekent dat het Parlement en de Raad alleen kunnen reageren op voorstellen van de Commissie en geen eigen wetten kunnen initiëren.

Complexiteit en afstand:

- De besluitvorming binnen de EU blijft **ondoorzichtig en complex** voor gewone burgers.
- De "**gewone wetgevingsprocedure**" omvat meerdere lezingen, trilogonderhandelingen achter gesloten deuren en technische compromissen die moeilijk te volgen zijn.
- Burgers voelen zich nog steeds **niet verbonden** met Brussel — de opkomst bij de verkiezingen voor het Europees Parlement blijft laag (ongeveer 50% in 2019, vergeleken met 60-80% bij nationale verkiezingen).

Citaat uit een academische analyse:

"Het Verdrag van Lissabon heeft geen revolutionaire hervorming teweeggebracht. Het democratisch tekort is weliswaar iets verbeterd, maar er is nog een lange weg te gaan..."

5.2 Het Europees Burgerinitiatief (EBI) is een teleurstelling gebleken.

Het ECI werd geprezen als een doorbraak voor **de participatieve democratie**, maar in de praktijk is het **grotendeels ineffectief gebleken** :

Belemmeringen voor succes:

- **Extreem hoge drempel:** vereist 1 miljoen handtekeningen van ten minste 7 lidstaten binnen 12 maanden.
- **Technische obstakels:** Complexe registratieprocedures, wettelijke toelatingseisen en bureaucratische hindernissen ontmoedigen organisatoren.
- **Geen garantie op actie:** zelfs succesvolle Europese Commissies nodigen de Commissie slechts uit om wetgeving voor te stellen; de Commissie kan (en doet dat vaak) simpelweg weigeren.

Prestaties:

- Tussen 2012 en 2020 slaagden slechts **6 van de 76 geregistreerde initiatieven** erin om 1 miljoen handtekeningen te verzamelen.
- Van die 6 heeft de Commissie **de meeste afgewezen of genegeerd** en slechts symbolische antwoorden gegeven.
- Voorbeeld: Het "Right2Water"-initiatief (2013) verzamelde 1,9 miljoen handtekeningen, maar leidde slechts tot minimale concrete EU-wetgeving.

Academische beoordeling:

"Het burgerinitiatief slaagt er niet in voldoende publieke aandacht te genereren en heeft de participatieve democratie in de EU niet significant versterkt."

5.3 Het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) blijft zwak.

Ondanks de instelling van de functie **van Hoge Vertegenwoordiger** en de toekenning van één rechtspersoonlijkheid aan de EU, blijft de coördinatie van het buitenlands beleid **gefragmenteerd en ineffectief**.

Vereiste van unanimititeit:

- Beslissingen over het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB) vereisen nog steeds **unanimititeit** van alle 27 lidstaten.
- Eén enkel land kan elk buitenlands beleidsstandpunt **blokkeren met een veto**, **waardoor EU-optreden lamgelegd wordt**.
- Dit heeft ertoe geleid dat het herhaaldelijk niet is gelukt om een eensgezinde houding aan te nemen ten aanzien van grote crises.

Mislukkingen in de praktijk:

- **Libië (2011):** EU-lidstaten verdeeld — Frankrijk en het VK grepen militair in, Duitsland onthield zich van stemming bij de VN, anderen verzetten zich ertegen.
- **Syrië-crisis (2011-heden):** Geen gemeenschappelijk EU-standpunt; lidstaten voerden tegenstrijdig beleid.
- **Oekraïne/Rusland (2014-2022):** Verdeeldheid over sancties en energieafhankelijkheid verzwakte de invloed van de EU.
- **Israël-Palestina:** Herhaaldelijk onvermogen om tot overeenstemming te komen over gemeenschappelijke standpunten of sancties.
- **China-beleid:** Diepe verdeeldheid tussen "havikachtige" (Oost-Europa, Scandinavische landen) en "accommodatieve" (Zuid-Europa) benaderingen

Deskundige beoordeling:

"Nationale belangen blijven de ambities van het Verdrag van Lissabon ondermijnen om Europa in staat te stellen zijn collectieve invloed op het wereldtoneel te laten gelden."

5.4 Eurozonecrisis legt tekortkoming in de begrotingsunie bloot

Het Verdrag van Lissabon trad in **december 2009 in werking** – precies toen de **eurocrisis** begon. De crisis legde op brute wijze bloot dat Lissabon **er niet in was geslaagd de fiscale integratie aan te pakken** :

Wat Lissabon niet heeft opgelost:

- **Geen fiscale unie:** de lidstaten delen een munt (de euro), maar behouden afzonderlijke nationale begrotingen, belastingstelsels en schulden.
- **Geen bankenunie:** (destijds) geen gemeenschappelijke depositoverzekering of bankresolutiemechanisme.
- **Geen overdrachtsmechanisme:** Er bestaat geen systeem op EU-niveau om noodlijdende economieën te ondersteunen (in tegenstelling tot de federale overdrachten tussen staten in de VS).

Gevolgen:

- Griekenland, Ierland, Portugal, Spanje en Cyprus hadden **financiële steun nodig** (2010-2013).
- De EU moest **noodmechanismen buiten het verdragskader in het leven roepen**: het Europees Fonds voor Financiële Stabiliteit (EFSF) en het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM).
- Diepgewortelde **politieke wrok**: belastingbetalers in Noord-Europa voelden zich uitgebuit; Zuid-Europeanen voelden zich vernederd door de bezuinigingsmaatregelen.

Academisch oordeel:

"Hoewel het Verdrag geen antwoord bood op de zorgen over negatieve gevolgen van conflicten tussen lidstaten van de eurozone, wordt beweerd dat het ook niet het institutionele kader bood om dergelijke crises te voorkomen of te beheersen."

5.5 De rol van nationale parlementen is grotendeels symbolisch.

Lissabon gaf **de nationale parlementen** nieuwe bevoegdheden om toezicht te houden op het subsidiariteitsbeginsel (het "gele kaart"-systeem), maar dit is **in de praktijk ineffectief gebleken**:

Het gele kaartensysteem:

- Als **een derde van de nationale parlementen** bezwaar maakt tegen een voorgestelde EU-wet op grond van het subsidiariteitsbeginsel, moet de Commissie deze herzien.
- Als **een gewone meerderheid** bezwaar maakt (en de Commissie desondanks doorzet), kunnen het Europees Parlement of de Raad het besluit blokkeren.

Waarom het niet werkt:

- **Uiterst zeldzaam gebruik:** slechts **3 gele kaarten** uitgereikt tussen 2010 en 2020 (van de duizenden EU-voorstellen).
- **Coördinatieproblemen:** Nationale parlementen hebben slechts 8 weken de tijd om voorstellen te beoordelen en de samenwerking tussen landen te coördineren.
- **Geen echte tanden:** zelfs wanneer er gele kaarten worden uitgedeeld, rechtvaardigt de commissie het voorstel meestal gewoon opnieuw en gaat ze toch door.
- **Gebrek aan politieke wil:** Nationale parlementen zijn vaak te druk met binnenlandse aangelegenheden om EU-wetgeving systematisch te toetsen.

5.6 De uitbreiding van het kiesstelsel met gekwalificeerde meerderheid (QMV) is geblokkeerd.

Hoewel Lissabon de gekwalificeerde meerderheidsstem (QMV) naar nieuwe gebieden heeft uitgebreid, **hebben de lidstaten manieren gevonden om de unanimiteit** in de praktijk te behouden:

Gevoelige onderwerpen vereisen nog steeds unanimiteit:

- **Belastingheffing** (inclusief harmonisatie van de vennootschapsbelasting)
- **Sociale zekerheid**
- **Buitenlands beleid** (zoals hierboven besproken)
- **Verdediging**
- **EU-begroting** (meerjarig financieel kader)
- **Verdragswijzigingen**
- Toelating van **nieuwe lidstaten**

"Noodrem"-mechanismen:

- Zelfs in gebieden die formeel onder de QMV-regeling vallen, kunnen lidstaten **noodmaatregelen nemen** op grond van "vitaal nationaal belang", waardoor kwesties opnieuw aan een unanieme stemming moeten worden onderworpen.

Resultaat:

- Belangrijke hervormingen (belastingharmonisatie, migratiequota, energiebeleid) worden nog steeds **geblokkeerd door kleine minderheden**.
- De EU heeft moeite om snel te reageren op crises (COVID-19, migratie, energiezekerheid).

5.7 Niet nagekomen beloftes over transparantie

Lissabon beloofde **meer transparantie**, maar er blijft aanzienlijke ondoorzichtigheid bestaan: Hardnekkige problemen:

- **Trilogonderhandelingen:** De meeste EU-wetten worden definitief vastgesteld in geheime "trilog"-bijeenkomsten tussen vertegenwoordigers van het Parlement, de Raad en de Commissie, zonder openbare notulen of live-uitzendingen.
- **Stemgedrag van de gemeenteraad:** Hoewel de wetgevende vergaderingen van de gemeenteraad nu openbaar zijn, worden veel beslissingen nog steeds genomen in voorbereidende organen (COREPER, werkgroepen) die achter gesloten deuren opereren.
- **Toegang tot documenten:** Burgers hebben in theorie recht op toegang tot EU-documenten, maar verzoeken worden vaak afgewezen op vage gronden zoals "institutioneel belang" of "lopende besluitvorming".

5.8 Verschillen tussen verdrag en praktijk

5.8.1 Kloof 1: Het Spitzenkandidaten-proces stortte in

Wat het verdrag inhield:

- Artikel 17(7) van het Verdrag betreffende de Europese Unie bepaalt dat de Europese Raad een voorzitter van de Commissie voorstelt, rekening houdend met de resultaten van de verkiezingen voor het Europees Parlement.
- Dit werd zo geïnterpreteerd dat de **lijsttrekker (Spitzenkandidat)** van de winnende partij voorzitter van de Commissie moest worden.

Wat is er gebeurd:

- **2014:** Het proces werkte — Jean-Claude Juncker (kandidaat-president van de EPP) werd president
- **2019:** Proces **mislukt** — Ondanks de hernieuwde overwinning van de EPP **verwierpen de leiders van de Europese Raad** lijsttrekker Manfred Weber en kozen in plaats daarvan voor Ursula von der Leyen (die geen kandidaat was).
- Hieruit bleek dat **niet de kiezers, maar de nationale leiders** nog steeds de controle hebben over het voorzitterschap van de Commissie.

5.8.2 Kloof 2: Handvest van grondrechten — Ongelijkmatige toepassing

Wat het verdrag zegt:

- Het Handvest van de grondrechten is juridisch bindend in de hele EU.

Wat er in de praktijk gebeurt:

- **Het Verenigd Koninkrijk en Polen hebben afspraken gemaakt over uitzonderingen** (Protocol 30), met de claim dat het Handvest geen nieuwe rechten schept in hun rechtsgebieden.
- **Hongarije en Polen** hebben systematisch de beginselen van het Handvest geschonden (onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, persvrijheid, LGBTQ+-rechten), met beperkte gevolgen voor de EU.
- **De procedure volgens artikel 7** (sancties voor schendingen van de rechtsstaat) vereist unanimititeit om straffen op te leggen – wat betekent dat Hongarije en Polen elkaar beschermen door middel van een wederzijds veto.

5.8.3 Kloof 3: Permanente voorzitter van de Europese Raad — Beperkte impact

Wat werd verwacht:

- Een permanente voorzitter zou **strategisch leiderschap bieden** en de EU tot een meer samenhangende actor maken.

Wat er gebeurt:

- De rol was grotendeels ceremonieel en administratief van aard.
- De presidenten (Herman Van Rompuy 2009-2014, Donald Tusk 2014-2019, Charles Michel 2019-2024) zitten de topbijeenkomsten voor, maar hebben **geen uitvoerende macht**.
- De werkelijke macht ligt nog steeds bij de **voorzitter van de Commissie** en machtige nationale leiders (met name Duitsland en Frankrijk).
- Deze positie heeft het wereldwijde profiel van de EU niet significant verbeterd.

5.8.4 Kloof 4: Hoge vertegenwoordiger — Nog steeds geen enkele EU-stem

Wat was de bedoeling?

- Eén Hoge Vertegenwoordiger zou de EU **één stem geven in het buitenlands beleid**.

Wat er daadwerkelijk gebeurt:

- De Hoge Vertegenwoordiger wordt vaak **tegengesproken of genegeerd** door belangrijke lidstaten.
- **een onafhankelijk buitenlands beleid** voeren (bijvoorbeeld Macrons toenadering tot Rusland, de Duitse Nord Stream 2-pijpleiding).
- De Hoge Vertegenwoordiger heeft **geen zeggenschap over de strijdkrachten van de lidstaten** of over bilaterale diplomatie.
- Resultaat: De EU spreekt nog steeds met **28 stemmen** (27 lidstaten + de Hoge Vertegenwoordiger).

5.9 Samenvatting en conclusie: Beloftes versus realiteit

Lissabonse Belofte	Werkelijkheid/Kloof	Invloed
Democratischer	Democratisch tekort blijft bestaan; commissie nog steeds niet gekozen; lage kiezersopkomst	Burgers blijven losgekoppeld van de EU
Burgerinitiatief	Hoge drempels; de commissie negeert het grootste deel; slechts 6 succesvolle initiatieven in 8 jaar.	Participatieve democratie is grotendeels mislukt.
Gemeenschappelijk buitenlands beleid	Vereiste van unanimiteit; lidstaten streven nationale belangen na; herhaalde mislukkingen	De EU is zwak op het wereldtoneel.
Economisch bestuur	Geen fiscale unie; de eurocrisis legde tekortkomingen bloot; noodmechanismen werden buiten het verdrag om in het leven geroepen.	Structurele kwetsbaarheid blijft bestaan
Toezicht door het nationale parlement	Het gele kaartensysteem wordt zelden gebruikt; het heeft geen echte handhavingsbevoegdheid.	Symbolisch in plaats van inhoudelijk
Meer QMV	Gevoelige gebieden nog steeds unaniem; noodremmen behouden vetorecht.	Besluitvorming verloopt nog steeds traag
Transparantie	Trilogie geheim; toegang tot documenten beperkt; voorbereidende organen van de Raad ondoorzichtig	De ondoorzichtigheid blijft aanhouden.
Spitzenkandidaten	Het proces stortte in 2019 in; de nationale leiders behielden de controle.	Kiezers kiezen niet de voorzitter van de commissie.
Handvest van de grondrechten	Opt-outs; schendingen van de rechtsstaat in Hongarije/Polen; Artikel 7 geblokkeerd	Ongelijkmatige handhaving
Permanent EU-voorzitter	Voornamelijk ceremonieel; beperkte strategische impact	Is er niet in geslaagd het EU-leiderschap te versterken
Hoge Vertegenwoordiger	Dit wordt tegengesproken door de lidstaten; zij hebben geen zeggenschap over het nationale buitenlandbeleid.	De EU mist nog steeds eensgezindheid.

Algemene beoordeling

Het Verdrag van Lissabon bracht **weliswaar kleine verbeteringen teweeg**, maar voldeed in de praktijk bij lange na niet aan de beoogde ingrijpende veranderingen:

- **Bescheiden successen:** sommige besluitvormingsprocessen zijn gestroomlijnd, de rol van het parlement is versterkt en er is een juridische basis gecreëerd voor klimaatactie.
- **Grote mislukkingen:** Democratisch tekort blijft bestaan, buitenlands beleid blijft zwak, eurocrisis legt begrotingstekorten bloot, burgerinitiatieven zijn ineffectief, beloftes over transparantie worden niet nagekomen.
- **Kloof tussen theorie en praktijk:** Spitzenkandidaten ingestort, ongelijke handhaving van het Handvest, Hoge Vertegenwoordiger buitenspel gezet, nationale parlementen gemarginaliseerd

Het fundamentele probleem:

Lissabon probeerde de EU efficiënter en democratischer te maken **zonder de fundamentele spanning** tussen supranationale integratie en nationale soevereiniteit op te lossen. Lidstaten willen EU-ingrijpen wanneer dat hun belangen dient, maar verzetten zich tegen een diepere integratie die hun autonomie zou beperken.

Zoals een wetenschapper concludeerde:

"Het Verdrag van Lissabon was moeilijk te implementeren en is in wezen het resultaat van het mislukte proces van het opstellen van een EU-grondwet. Het vertegenwoordigt een compromis dat niemand volledig tevreden stelde en veel structurele problemen onopgelost liet."

5.10 Referenties

1. E-International Relations, Het Verdrag van Lissabon: een analyse <https://www.e-ir.info/2011/02/22/the-treaty-of-lisbon-an-analysis/>
2. Wikipedia, Verdrag van Lissabon https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Lissabon
3. Onderzoeksdienst van het Europees Parlement, Implementatie van het Verdrag van Lissabon (PDF-studie) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519225/IPOL_STU\(2015\)519225_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519225/IPOL_STU(2015)519225_EN.pdf)
4. Chatham House, De implementatie van Lissabon: het 'democratisch tekort' van de EU verkleinen? (PDF) https://d1xp398qalq39s.cloudfront.net/content/PDF/2010/Implementing_Lisbon_-_narrowing_the_EU_democratic_deficit.pdf
5. Onderzoeksdienst van het Europees Parlement, Implementatie van het Verdrag van Lissabon (volledige studie) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519225/IPOL_STU\(2015\)519225_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519225/IPOL_STU(2015)519225_EN.pdf)
6. Estse denktank, herziening van het Verdrag van Lissabon tien jaar na de ratificatie ervan <https://esthinktank.com/2020/02/14/revisiting-the-lisbon-treaty-ten-years-after-its-ratification/>
7. ECAS, een oplossing voor het democratisch tekort? Successen en mislukkingen van EU-burgerconsultaties (PDF) <https://ecas.issuelab.org/resources/30527/30527.pdf>

8. College van Europa, Participatieve democratie in de EU: hardnekkig of achterhaald? (PDF) https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/bouza_cepob_9-16_0.pdf
9. Europese Ombudsman, Vertrouwen opbouwen in tijden van crisis (Toespraak over tekortkomingen van het Europees Comité voor Crisisbeheer) <https://www.ombudsman.europa.eu/en/speech/en/11664>
10. Europese Commissie, Toelichting op het Verdrag van Lissabon https://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-531_en.htm
11. Council on Foreign Relations, Europees buitenlands beleid en de eurocrisis <https://www.cfr.org/backgrounders/european-foreign-policy-and-euro-crisis>
12. Wikipedia, Eurozonecrisis https://en.wikipedia.org/wiki/Euro_area_crisis
13. Wikipedia, Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid https://en.wikipedia.org/wiki/Common_Foreign_and_Security_Policy
14. Estse denktank, Buitenlands beleid: een uitdaging voor Europees bestuur? <https://esthinktank.com/2024/10/30/foreign-policy-a-challenge-for-european-governance/>
15. Universiteit van Pennsylvania, Het falen van het Verdrag van Lissabon om de eurozonecrisis te verzachten (PDF) <https://repository.upenn.edu/bitstreams/c7cdb41b-10f1-46e8-a7d8-311beee87e85/download>
16. Europees Parlement, Verbetering van de werking van de EU: Buitenlandse Zaken (Bureau voor het Buitenlands en Veiligheidsbeleid, PDF) <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/92843/AFCO%20briefing%20Lissabon%20Treaty%20CFSP.PDF>
17. SWP Berlijn, Nationale belangen beteugelen binnen het GBVB <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2024C19/>

6 Claim 1. Verificatie van het Verdrag van Lissabon als "architectuur van machtsmisbruik".

6.1 Schendingen van het subsidiariteitsbeginsel (artikel 5 VWEU)

Het beginsel: Artikel 5 VWEU bepaalt dat "op gebieden die niet onder haar exclusieve bevoegdheid vallen, de Unie slechts optreedt indien en voor zover de doelstellingen van de voorgestelde actie niet voldoende door de lidstaten kunnen worden verwezenlijkt". Dit is de kern van het subsidiariteitsbeginsel.

Bewijs van schendingen/spanningen:

- **Uitbreiding van de bevoegdheden op het gebied van strafrecht:** Het Verdrag van Lissabon heeft de bevoegdheden van de EU op het gebied van strafrecht aanzienlijk uitgebreid, een terrein dat traditioneel was voorbehouden aan de lidstaten. Onderzoek toont aan dat dit "via een onrechtmatig proces" is verlopen, aldus critici, waarbij de EU haar bevoegdheden op het gebied van strafrecht heeft uitgebreid naar terreinen zoals milieudelicten en sancties in het buitenlands beleid. Dit is een duidelijk voorbeeld van hoe de EU optrad op terreinen die naar alle waarschijnlijkheid op nationaal niveau zouden kunnen worden geregeld, wat mogelijk in strijd is met het subsidiariteitsbeginsel.
- **Mechanismen tegen het geleidelijk uitbreiden van bevoegdheden:** Uit academische analyses blijkt dat, hoewel het Verdrag van Lissabon via artikel 352 VWEU (de opvolger van artikel 308 EG) probeerde "het geleidelijk uitbreiden van bevoegdheden" tegen te gaan, het verdrag tegelijkertijd de gedeelde bevoegdheden uitbreidde, wat aanhoudende spanningen met het subsidiariteitsbeginsel veroorzaakte. Het onderscheid tussen exclusieve, gedeelde en ondersteunende bevoegdheden dat door Lissabon werd geïntroduceerd, heeft de uitbreiding van de EU naar traditioneel nationale domeinen niet kunnen voorkomen.
- **Zwakke handhaving:** Hoewel het Verdrag van Lissabon het "vroegwaarschuwingsmechanisme" introduceerde, waarmee nationale parlementen bezwaar kunnen maken tegen EU-wetgeving op grond van het subsidiariteitsbeginsel, blijkt uit onderzoek dat dit mechanisme grotendeels ineffectief is. Dit komt deels doordat het moeilijk is om aan de tijdseisen te voldoen, maar ook door een gebrek aan interesse van nationale politici. Het Europees Parlement erkent zelf in zijn analyse dat "kritiek op een schending van het subsidiariteitsbeginsel" vaak onvoldoende onderbouwd is en dat de controlemechanismen zwak blijven.
- **Structureel probleem:** Het fundamentele probleem is dat artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie een inherente tegenstrijdigheid bevat: het verkondigt het subsidiariteitsbeginsel, terwijl het tegelijkertijd de bevoegdheden van de EU uitbreidt. Het verdrag somt exclusieve bevoegdheden op, maar laat gedeelde bevoegdheden breed gedefinieerd, waardoor de EU haar eigen bevoegdheden ruim kan interpreteren.

6.2 Onderzoek:

Geverifieerd met Nuance: De claim dat het Verdrag van Lissabon het subsidiariteitsbeginsel schendt, geniet aanzienlijke academische en institutionele steun. Het verdrag versterkt formeel de bepalingen over subsidiariteit, terwijl het tegelijkertijd de bevoegdheden van de EU uitbreidt, wat volgens critici leidt tot "bevoegdheidsuitbreiding". Verdedigers stellen echter dat het verdrag de transparantie heeft verbeterd door bevoegdheden expliciet op te sommen en controlemechanismen in te stellen, ook al zijn deze nog niet perfect.

6.3 Belangrijkste bewijsstukken:

- Uitbreiding van het strafrecht naar traditioneel nationale gebieden.
- Zwakke handhaving van het toezicht op het subsidiariteitsbeginsel.
- Ruime interpretatie van gedeelde competenties,
- De kloof tussen de retoriek rond subsidiariteit en de daadwerkelijke praktijk.

6.4 Referenties:

1. Onderzoeksdienst van het Europees Parlement (2025). "Subsidiariteit: Mechanismen voor het monitoren van de naleving."
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2025/775868/EPRS_IDA\(2025\)775868_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2025/775868/EPRS_IDA(2025)775868_EN.pdf)
2. "5 Competenties, Categorieën en Controle." Riga Graduate School of Law.
<https://www.rgsl.edu.lv/data/pdf-files/5.-competence-categories-and-control.pdf>
3. Zweeds Instituut voor Europese Beleidsstudies (2015). "Regulerende bevoegdheid van de Unie op het gebied van strafrecht." https://sieps.se/media/4yuhhcf5/union-regulatory-criminal-law-competence-2015_4.pdf
4. "Is er werkelijk sprake van een competentie 'competitie' in gedeelde aangelegenheden?" Eurojus. <https://rivista.eurojus.it/wp-content/uploads/pdf/Is-there-a-truly-competence-competition-in-shared-matters.pdf>

7 Claim 2. Verwerping van de EU-grondwet en "afgedwongen" tweede referendum

7.1 Het historisch verslag

Op 29 mei 2005 verwierpen de Franse kiezers het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa met 54,7% van de stemmen "nee". Slechts drie dagen later, op 1 juni 2005, lieten de Nederlandse kiezers een nog sterkere afwijzing horen met 61,5% "nee". Deze afwijzingen maakten feitelijk een einde aan het Grondwetsverdrag, aangezien het unanieme ratificatie door alle lidstaten vereiste.

Belangrijkste redenen voor afwijzing:

De afwijzingen werden veroorzaakt door meerdere factoren:

- Het waargenomen democratisch tekort en het gebrek aan burgerparticipatie bij de totstandkoming van het verdrag.
- Economische zorgen, met name over de werkloosheid en de vermeende dreiging van de "Poolse loodgieter" (vrees voor concurrentie op de arbeidsmarkt) in Frankrijk.
- Bezorgdheid over verlies van nationale soevereiniteit,
- De complexiteit en de lengte van het document (448 artikelen) maakten het voor burgers moeilijk te begrijpen.
- Het gevoel dat het verdrag van bovenaf werd opgelegd zonder voldoende overleg.

7.2 Het bewijsmateriaal dat burgers werd opgedrongen:

1. Het tweede referendum in Ierland (2008-2009):

Dit is het sterkste bewijs voor de claim dat het "aan burgers is opgedrongen":

- **Eerste referendum (juni 2008)** : Ierse kiezers verwierpen het Verdrag van Lissabon met 53,4% van de stemmen "Nee".
- **Tweede referendum (oktober 2009)** : Ierland werd gevraagd opnieuw te stemmen over in wezen hetzelfde verdrag, dat ditmaal werd aangenomen met 67,1% "ja"-stemmen.
- **De controverse** : Ierland was de enige EU-lidstaat die volgens de grondwet verplicht was een referendum over het Verdrag van Lissabon te houden. Na de afwijzing van het verdrag, onderhandelden de EU-leiders, in plaats van het verdrag op te geven, over kleine concessies (juridische garanties met betrekking tot Ierse zorgen over neutraliteit, belastingen en abortus) en vroegen Ierland om opnieuw te stemmen. Critici betoogden dat dit neerkwam op een "**blijf stemmen tot je het goed hebt**"-aanpak.

2. Referenda na 2005 omzeilen:

Na de Franse en Nederlandse afwijzing van de Grondwet kozen de EU-leiders bewust voor een andere strategie:

- **De grondwet werd herverpakt als het "Verdrag van Lissabon"**, met dezelfde inhoudelijke betekenis, maar gepresenteerd als amendementen in plaats van een grondwettelijk document.
- **Referenda werden** in de meeste landen vermeden: alleen Ierland hield een referendum vanwege grondwettelijke vereisten. Andere landen die referenda hadden beloofd (VK,

Frankrijk, Nederland, Denemarken) bekrachtigden de grondwet in plaats daarvan via stemmingen in het parlement.

- **Een voorbeeld uit het Verenigd Koninkrijk** : Ondanks de belofte in het verkiezingsprogramma van Labour uit 2005 om een referendum over de EU-grondwet te houden, beweerde de regering dat het Verdrag van Lissabon "*voldoende anders*" was en ratificeerde het alleen via het parlement.

7.3 Academische analyse:

Juristen hebben dit "fenomeen van het tweede referendum" uitgebreid geanalyseerd. Onderzoek toont aan:

- Het herhaaldelijk houden van referenda "verergert het democratisch tekort" door de legitimiteit van de oorspronkelijke stemming te ondermijnen.
- De strategie was een bewuste poging om volksverzet te omzeilen en tegelijkertijd de schijn van democratische legitimiteit te behouden.
- De Ierse zaak werd een precedent dat inhield: "als het in eerste instantie niet lukt, houd dan een nieuw referendum."

7.4 Onderzoek:

BEVESTIGD met overtuigend bewijs: De claim dat de EU-grondwet/het Verdrag van Lissabon "aan de burgers is opgedrongen" wordt substantieel ondersteund door:

- Direct bewijs: Ierland werd gedwongen tweemaal te stemmen over in wezen hetzelfde verdrag.
- Omzeiling: De verworpen grondwet herverpakken als het Verdrag van Lissabon om nieuwe referenda te vermijden.
- Gebroken beloften: Meerdere landen hebben hun referendumbeloften na de afwijzingen in 2005 laten varen.
- Gedragspatroon: EU-instellingen gaan door ondanks duidelijke tegenstand van de bevolking in Frankrijk en Nederland.
- Tegenargument: De verdedigers stellen dat
 - Parlementaire ratificatie is legitiem in representatieve democratieën.
 - Ierland ontving daadwerkelijke concessies vóór de tweede stemming, en
 - Het Verdrag van Lissabon verschilde qua vorm wel van de Grondwet.

Deze verdedigingsargumenten gaan echter niet in op de perceptie en de realiteit van het democratisch tekort.

7.5 Referenties:

1. Wikipedia. "Frans referendum over de Europese Grondwet van 2005."
https://en.wikipedia.org/wiki/2005_French_European_Constitution_referendum
2. Council on Foreign Relations (2005). "De Franse en Nederlandse referenda."
<https://www.cfr.org/backgrounders/european-union-french-dutch-referendums>
3. The Federalist (2015). "Frankrijk en Nederland verwerpen dit Europa."
<https://www.thefederalist.eu/site/index.php/en/editorials/1842-france-and-netherlands-rejection-of-this-europe>
4. Institut Delors (2005). "De Franse 'nee'-stem op 29 mei 2005."
<https://institutdelors.eu/content/uploads/2025/04/etud44-en-3.pdf>

5. Wikipedia. "Achtentwintigste amendement op de grondwet van Ierland."
https://en.wikipedia.org/wiki/Twenty-eighth_Amendment_of_the_Constitution_of_Ireland
6. Eurofound (2009). "Ieren stemmen voor de tweede keer ja voor Lissabon."
<https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/second-time-around-irish-vote-yes-lisbon>
7. Fordham International Law Journal (2010). "Analyse van het fenomeen van het tweede referendum bij de ratificatie van EU-verdragen."
<https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2210&context=ilj>
8. Hansard van het Britse parlement (2008). "Wetsvoorstel tot wijziging van de Europese Unie." [https://hansard.parliament.uk/Lords/2008-06-18/debates/080618112000002/EuropeanUnion\(Amendment\)Bill](https://hansard.parliament.uk/Lords/2008-06-18/debates/080618112000002/EuropeanUnion(Amendment)Bill)

8 Claim 3. Het Verdrag van Lissabon werd opzettelijk verduisterd.

8.1 Formaat en lengte:

Het Verdrag van Lissabon was opgezet als een **wijzigingsverdrag** in plaats van een op zichzelf staand grondwettelijk document. Dit betekende dat het bestond uit honderden amendementen op twee bestaande verdragen: het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (hernoemd tot Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie - VWEU).

De verdragstekst zelf beslaat ongeveer **271 tot 300 pagina's**, afhankelijk van de versie, en bestaat bijna volledig uit amendementen in de vorm van: "*Artikel X wordt vervangen door...*" of "*Het volgende artikel wordt ingevoegd...*".

Als voorbeeld: de Nederlandse versie telt ongeveer 1106 amendementen die de tekst van bestaande verdragen wijzigen of toevoegen, verdeeld over 283 pagina's. Het aantal is vergelijkbaar in andere taalversies.

Het bestempelen van een dergelijke tekst als een verdrag dat bedoeld is als een grondwet, is intellectueel gezien niet in overeenstemming met wat een grondwet hoort te zijn. Bovendien, hoe kan men verwachten dat leden van de nationale parlementen (of zelfs de burgers in gevallen waarin een referendum werd gehouden) er in alle eerlijkheid mee instemmen? Het zou eerlijker zijn geweest om de oorspronkelijke tekst van het voorgestelde EU-grondwetverdrag te hergebruiken, met de paar cosmetische wijzigingen die zijn aangebracht.

8.2 Bewijs van opzettelijke misleiding:

1. Toelating van Valéry Giscard d'Estaing:

Het meest overtuigende bewijs komt van **Valéry Giscard d'Estaing**, de architect van de oorspronkelijke EU-grondwet, die expliciet verklaarde dat het Verdrag van Lissabon **opzettelijk complex was gemaakt om referenda te vermijden**.

- In 2007 verklaarde Giscard: "*Het Verdrag van Lissabon biedt de EU-instellingen een manier om het voortouw te nemen na de 'bemoeyenis' van de leden van het verdrag.*"

- Hij gaf toe dat het verdrag opzettelijk **onleesbaar was gemaakt** om de volksstemmingen te omzeilen die de grondwet hadden verworpen.
- Giscard erkende dat, hoewel de inhoud hetzelfde was gebleven als die van de Grondwet, de opmaak was veranderd om deze **minder toegankelijk te maken voor burgers.**

2. Academische analyse:

Juristen hebben de verhulling uitvoerig gedocumenteerd:

- Academisch onderzoek stelt: " *De tekst werd opzettelijk onduidelijk gemaakt om de ware betekenis en oorsprong ervan te verbergen, zodat het Grondwettelijk Verdrag erdoorheen gesmokkeld kon worden .* "
- De gewijzigde verdragsvorm hield in dat " **300 pagina's aan amendementen niet te lezen waren, tenzij ze regel voor regel werden vergeleken met de bestaande verdragen** ", waardoor het voor gewone burgers vrijwel onmogelijk was om de gevolgen ervan te begrijpen of zelfs maar te beoordelen.
- Uit een analyse bleek dat de procedure voor het herzien van verdragen "zeer langdurig" en "complex" werd, met name na de verwerping van de Grondwet.

3. Parlementaire getuigenis:

Tijdens de debatten in het Britse parlement over het Verdrag van Lissabon erkenden meerdere leden de complexiteit van de kwestie:

- Parlementsleden merkten op dat, hoewel het woord 'grondwet' was weggelaten, de **inhoud vrijwel identiek was gebleven** aan die van de verworpen grondwet.
- Door de opmaak was het voor burgers onmogelijk om de tekst te lezen zonder **voortdurend te moeten verwijzen** naar bestaande verdragsteksten.
- Deze complexiteit stond in schril contrast met de oorspronkelijke Grondwet, die, ondanks de 448 artikelen, tenminste als **één leesbaar document werd gepresenteerd.**

4. Vergelijking: Grondwet versus Verdrag van Lissabon

EU-grondwet (2004):

- **Een enkel, samenhangend tekstgedeelte** dat van begin tot eind gelezen kan worden.
- **448 artikelen** , duidelijk genummerd en georganiseerd.
- **Een transparante structuur** met duidelijke secties over instellingen, bevoegdheden en beleid.
- **Toegankelijk voor geïnformeerde burgers** die het direct konden lezen en begrijpen.

Verdrag van Lissabon (2007):

- **Het formaat van het verdrag wordt gewijzigd** , waardoor het op zichzelf niet leesbaar is.
- **271-300 pagina's** aan amendementen verspreid over twee bestaande verdragen.
- **Voortdurende kruisverwijzingen zijn vereist** , evenals wijzigingen zoals "In artikel 10, lid 2, punt (c) wordt vervangen door...".
- **Vrijwel onmogelijk voor burgers om te begrijpen** zonder juridische expertise en een vergelijking naast elkaar.

Het strategische doel:

Het bewijsmateriaal suggereert dat de verhulling specifieke politieke doelen diende:

1. **Vermijd het woord 'Grondwet'** om te beweren dat deze anders was dan wat de kiezers hebben verworpen.
2. **Maak de tekst onleesbaar** om publieke betrokkenheid en eisen voor referenda te ontmoedigen.

3. **Behoud de mogelijkheid tot plausibele ontkenning** - regeringen zouden kunnen beweren dat het "slechts amendementen" waren in plaats van een grondwettelijk document.
4. **Maak parlementaire ratificatie mogelijk** zonder openbare controle, aangezien de parlementsleden zelf moeite hadden om de volledige implicaties te begrijpen. De vraag is ook hoeveel parlementsleden de tekst daadwerkelijk hebben gelezen voordat ze erover stemden.

8.3 Onderzoek:

BEVESTIGD met overtuigend bewijs: De claim dat het Verdrag van Lissabon opzettelijk onduidelijk is gemaakt, wordt ondersteund door:

1. **Een directe erkenning** van de architect van de Grondwet (Giscard d'Estaing) dat de complexiteit opzettelijk was.
2. **Er bestaat academische consensus** dat de gewijzigde vorm het verdrag onleesbaar maakte.
3. **Parlementaire erkenning** van het complexiteitsprobleem tijdens ratificatiedebatten
4. **Structureel bewijsmateriaal** : het wijzigingsformulier van 300 pagina's dat constante kruisverwijzingen vereist.
5. **Strategische timing** : de opzet werd specifiek na de afwijzing van de Grondwet gewijzigd om referenda te vermijden.

Tegenargument:

Verdedigers voeren aan dat het wijzigen van verdragen standaard is in het internationaal recht en dat er achteraf geconsolideerde versies beschikbaar zijn gesteld. Dit laatste argument is zwak, aangezien de ratificatie niet ongedaan kan worden gemaakt. Het tegenargument gaat niet in op de bewuste keuze om juist deze vorm te gebruiken om publieke controle na de verwerping van de Grondwet te vermijden.

8.4 Referenties:

1. Europees Parlement (2022). "Hoe de EU-Verdragen worden gewijzigd." [https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/281671/How%20the%20EU%20Treaties%20are%20modified%20EPRS_BRI\(2022\)733615_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/281671/How%20the%20EU%20Treaties%20are%20modified%20EPRS_BRI(2022)733615_EN.pdf)
2. Hansard van het Britse parlement (2008). "Wetsvoorstel tot wijziging van de Europese Unie." [https://hansard.parliament.uk/Lords/2008-04-01/debates/08040157000002/EuropeanUnion\(Amendment\)Bill](https://hansard.parliament.uk/Lords/2008-04-01/debates/08040157000002/EuropeanUnion(Amendment)Bill)
3. EUobserver (2007). "Verdrag van Lissabon opgesteld om referendum te vermijden, zegt Giscard." <https://euobserver.com/53854/lisbon-treaty-made-to-avoid-referendum-says-giscard/>
4. Roemeens tijdschrift voor Europese Zaken (2010). "Het Verdrag van Lissabon begrijpen." https://rjea.ier.gov.ro/wp-content/uploads/articole/RJEA_vol10_no2_Understanding_the_Treaty_of_Lisbon.pdf
5. Facebook-discussie over de complexiteit van het verdrag (2018). "300 pagina's aan amendementen zijn niet te lezen, tenzij ze met elkaar worden vergeleken..." <https://www.facebook.com/groups/theverybexitproblemsclub/posts/268685877389347/>

6. Oxford Academic (2011). "Procedures voor verdragsherziening na Lissabon."
<https://academic.oup.com/book/4878/chapter/147258625>

9 Claim 4. "80% van de wetten komt uit de EU"

Artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) bepaalt dat " **de Unie, op gebieden die niet onder haar exclusieve bevoegdheid vallen, slechts optreedt indien en voor zover de doelstellingen van de voorgestelde actie niet voldoende door de lidstaten kunnen worden verwezenlijkt** ". Dit is de kern van het subsidiariteitsbeginsel.

Een belangrijke aanwijzing voor de schending van dit principe is echter dat burgers regelmatig te maken krijgen met nieuwe wetten en regels die hun dagelijks leven tot in de kleinste details reguleren, details die duidelijk niet van belang zijn voor de gehele Europese Unie. Dit wordt versterkt doordat nationale regeringen de EU vaak als excuus gebruiken om wetten aan te nemen, hoewel de EU als zodanig voornamelijk "richtlijnen" vaststelt en het aan de lidstaten is om deze als nationale wetgeving te implementeren. Nationale parlementen (gele kaart) en zelfs het Europees Parlement kunnen deze wetten blokkeren, maar dit gebeurt zelden.

De impact van EU-wetgeving is alomtegenwoordig: schattingen geven aan dat tot wel 80% van de nationale milieuwetten en regelgeving in andere sectoren voortkomen uit Europese richtlijnen en verordeningen. Deze mate van integratie duidt op een diepe verwevenheid van nationaal beleid met Europese mandaten, met gevolgen voor alles, van milieunormen tot grensoverschrijdende markten.

Daarnaast blijkt uit onderzoek dat een aanzienlijk aantal nationale verenigingen lobbyt op EU-niveau. Dit suggereert dat een grote groep van hen probeert de wetgeving rechtstreeks vanuit Brussel te beïnvloeden, wat onderstreept hoe essentieel EU-recht is voor nationale beleidsvorming. Deze dynamiek weerspiegelt de complexe relatie tussen nationale soevereiniteit en Europese integratie, waarbij wetgeving steeds vaker vanuit EU-instellingen naar de lidstaten stroomt en de nationale wetgeving in grote mate vormgeeft.

9.1 De oorsprong en wijdverbreidheid van de claim:

Het cijfer van "80 procent" is veelvuldig gebruikt in EU-debatten. Meerdere bronnen documenteren het gebruik ervan:

- Lobbybureaus beweren dat "80 procent van de wetten en regels die in EU-lidstaten van kracht worden, nu in Brussel ontstaan in plaats van in de nationale parlementen".
- Juridische adviesbureaus stellen dat "tussen de 70 en 80 procent" van de regelgeving afkomstig is van de EU.
- Deze statistiek is herhaald door politici, media en belangengroepen in heel Europa.

9.2 De realiteit: omstreden en methodologisch afhankelijk.

Onderzoek van het Britse Lagerhuis:

De meest uitgebreide analyse is afkomstig van de onderzoeksafdeling van het Britse parlement, die het volgende vaststelde:

- De schattingen lopen sterk uiteen, van 6% tot 84%, afhankelijk van de gebruikte methodologie.

- De variatie hangt volledig af van wat er precies wordt meegerekend : alleen primaire wetgeving, secundaire wetgeving, verordeningen versus richtlijnen, rechtstreeks toepasbaar EU-recht versus omgezet recht.
- Volgens Duitse studies die in het onderzoek worden aangehaald, is "een aandeel van 80 procent slechts één keer voorgekomen in één specifiek beleidsdomein " - niet in alle wetgeving.

Het onderzoek concludeert: " Er bestaat geen volledig accurate, rationele of bruikbare manier om te berekenen hoeveel Britse wetgeving afkomstig is van de EU". Dit ontwijkt het beantwoorden van de vraag, omdat het geen kwantitatief antwoord geeft dat aangeeft of de kwestie niet significant of juist zeer significant is.

Deze claim is door meerdere factcheckers onderzocht.

- Factcheck van Euronews (2024): "De meeste onderzoeken stellen dat, hoewel de EU sommige gebieden streng reguleert, het antwoord niet zo eenvoudig is ."
- BBC Reality Check: "De claimen over hoeveel van de Britse wetgeving afkomstig is van de Europese Unie lopen zo sterk uiteen, dat het erg moeilijk is om een definitief antwoord te krijgen ."
- Analyse van de Universiteit van Cambridge: Uit onderzoek is gebleken dat de claim dat "60% van de Britse wetgeving" afkomstig is van de EU misleidend is , omdat verschillende soorten wetgeving door elkaar worden gehaald.

9.3 Waarom de cijfers zo sterk variëren:

1. Methodologische vraagstukken:

Verschillende onderzoeken tellen verschillende dingen mee:

- Primaire wetgeving (parlementswetten): ~10-15% beïnvloed door de EU
- Inclusief secundaire wetgeving (verordeningen, wettelijke instrumenten): 30-50%
- Alleen rechtstreeks toepasbare EU-regelgeving : hoger percentage
- Inclusief alle door de EU beïnvloede wetten (zelfs die welke door de EU zijn geïnspireerd maar niet verplicht zijn): tot 60-80%
- Specifieke beleidsdomeinen (handel, landbouw, milieu): kunnen 70-80% bereiken.

2. Sectorale variatie:

De invloed van de EU verschilt sterk per beleidsgebied.

- Sterke EU-invloed (70-80%): handelsbeleid, landbouw, visserij, mededingingsrecht, milieunormen
- Matige EU-invloed (30-50%): Consumentenbescherming, arbeidsrecht, bepaalde bedrijfsregelgeving.
- Lage EU-invloed (0-10%): Onderwijs, gezondheidszorg, strafrecht (vóór Lissabon), belastingen, defensie, sociale zekerheid

3. Wat wordt verstaan onder "EU-recht"?

De verwarring komt voort uit verschillende definities:

- EU-verordeningen: rechtstreeks van toepassing in alle lidstaten zonder nationale wetgeving.
- EU-richtlijnen: vereisen nationale implementatiewetgeving (is dit "EU-recht" of "nationaal recht"?)
- Nationale wetgeving beïnvloed door de EU: Wetten die verder gaan dan de minimale EU-vereisten.

- Nationale wetgeving op EU-gereguleerde gebieden: Wetten die sowieso al zouden bestaan, maar die wel moeten voldoen aan het EU-kader.

9.4 Academische consensus:

Onderzoek toont aan dat het cijfer van 80% misleidend is :

- Er bestaat geen eenduidig, nauwkeurig cijfer ; het hangt volledig af van de gebruikte methodologie.
- De variatie binnen specifieke domeinen is enorm - sommige gebieden zijn streng gereguleerd, andere nauwelijks aangetast.
- Het percentage van 80% lijkt de hoogste schatting te zijn en heeft alleen betrekking op specifieke sectoren, niet op de wetgeving als geheel.

Realistischere schattingen liggen doorgaans tussen de 15 en 80%, afhankelijk van wat er precies wordt meegeteld.

9.5 De kern van de waarheid:

Hoewel 80% van de claimen niet wordt ondersteund, bevat ze wel degelijk een kern van waarheid:

- Op specifieke beleidsgebieden (met name economische regelgeving, handel en milieu) is het EU-recht dominant, soms met een aandeel van 70-80%.
- sinds de interne markt en het Verdrag van Lissabon aanzienlijk toegenomen.
- De perceptie van EU-dominantie is reëel onder de lidstaten, ook al wordt het precieze cijfer betwist.

9.6 Onderzoek:

GEDEELTELIJK WAAR, maar MISLEIDEND: De claim dat het om 80% gaat, is een absoluut getal:

- Dit geldt voor specifieke sectoren: handel, landbouw en milieuregelgeving kunnen tot 70-80% onder EU-invloed vallen.
- Onjuist als algemeen gemiddelde: Uitgebreide studies tonen aan dat 15-80% nauwkeuriger is, afhankelijk van de gebruikte methodologie.
- Methodologisch problematisch: Het cijfer is volledig afhankelijk van wat er geteld wordt en hoe het geteld wordt.
- Het weerspiegelt een reële zorg: zelfs als het overdreven is, geeft het een daadwerkelijke groei weer van de wetgevende bevoegdheden van de EU.

Conclusie:

Het cijfer van 80% is meer een politiek retoriekpunt dan een rigoureuze statistiek. Het selecteert de hoogste schattingen uit specifieke beleidsdomeinen en presenteert deze als een algemeen gemiddelde. Het weerspiegelt echter een legitieme zorg over de groeiende bevoegdheden van de EU, ook al wordt het precieze percentage betwist. Het is tevens een oprechte weerspiegeling van een groeiende ontevredenheid over de EU als constante bemoeial met burgerzaken, waardoor de steun voor de EU als geheel afneemt.

9.7 Referenties:

1. Eutop (2024). "Lobbyen in het nieuwe Europa."
<https://www.eutop.com/en/publikationen/lobbying-in-the-new-europe/>
2. K&L Gates (2024). "Europees openbaar beleid en markttoegang."
https://files.klgates.com/files/upload/european_public_policy_brochure.pdf
3. Bibliotheek van het Britse Lagerhuis (2010). "Hoeveel wetgeving komt uit Europa?" Onderzoeksrapport 10/62. <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP10-62/RP10-62.pdf>
4. Euronews (2024). "Feitencheck: Bepaalt de EU 80% van onze wetten?"
<https://www.euronews.com/my-europe/2024/03/22/fact-check-does-the-eu-decide-80-of-our-laws>
5. BBC News (2016). "Reality Check: Hoeveel Britse wetgeving is afkomstig van de EU?"
<https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36473105>
6. Universiteit van Cambridge (2016). "Opinie: Factcheck: wordt 60% van de Britse wetgeving werkelijk opgelegd door de EU?"
<https://www.cam.ac.uk/research/news/opinion-fact-check-are-60-of-uk-laws-really-imposed-by-the-eu>
7. Universiteit van Rochester (2013). "Het succes en de invloed van lidstaten in onderhandelingen met de Europese Unie."
<https://urresearch.rochester.edu/fileDownloadForInstitutionalItem.action?itemId=5848&itemFileId=9125>

10 Claim 5: "Het Verdrag van Lissabon is machtsconsolidatie, geen democratische hervorming"

Deze conclusie kan worden gezien als een samenvatting van eerdere claimen. Laten we beide kanten van het argument analyseren aan de hand van bewijsmateriaal.

10.1 Bewijs ter ondersteuning van "machtsconcentratie":

1. Massale uitbreiding van de bevoegdheden van de EU:

Het Verdrag van Lissabon heeft de bevoegdheden van de EU aanzienlijk uitgebreid:

- **Het stemrecht met gekwalificeerde meerderheid (QMV) is uitgebreid** naar ongeveer 45 extra beleidsgebieden, waardoor het vetorecht van de lidstaten wordt verminderd.
- De stemprocedure met gekwalificeerde meerderheid (QMV) verving het unanimitieitsbeginsel als **standaard stemprocedure** in de Raad van Ministers, waardoor het voor individuele lidstaten moeilijker werd om EU-wetgeving te blokkeren.
- De bevoegdheden van de EU zijn uitgebreid naar **nieuwe beleidsdomeinen**, waaronder justitie, binnenlandse zaken, energie, volksgezondheid en civiele bescherming.
- Er werd een nieuwe rechtspersoonlijkheid voor de EU gecreëerd, waardoor deze zelfstandig internationale verdragen kon ondertekenen.

2. Verminderde nationale controle:

- **Lidstaten hebben hun vetorecht verloren** op tientallen beleidsgebieden waar voorheen een unanimitieitsvereiste gold.

- De overstap naar QMV betekent dat individuele landen kunnen worden **overstemd en gebonden kunnen worden aan beslissingen waar ze het niet mee eens zijn.**
- Nationale parlementen kregen slechts een **zwak "gele kaart"-mechanisme** dat zelden met succes is gebruikt (deels omdat het opzettelijk onpraktisch was ontworpen).

3. Verantwoordingslacunes blijven bestaan:

Ondanks claimen over democratische verbeteringen blijven er ernstige tekortkomingen bestaan:

- **De Europese Commissie wordt niet gekozen** ; de commissarissen worden benoemd en niet rechtstreeks door de burgers verkozen.
- De voorzitter van de Europese Commissie wordt voorgesteld door de Europese Raad en goedgekeurd door het Parlement, maar **burgers kunnen niet rechtstreeks op of tegen** specifieke kandidaten stemmen.
- De **Europese Raad** (staatshoofden/regeringsleiders) heeft aanzienlijk meer macht gekregen, maar opereert grotendeels achter gesloten deuren.
- Complexe besluitvormingsprocessen maken het **voor burgers moeilijk om te achterhalen wie verantwoordelijk is** voor specifieke beleidsmaatregelen.

4. De verhullingsstrategie:

Zoals bevestigd in claim 3:

- Het verdrag werd **opzettelijk onleesbaar gemaakt** om publieke controle te vermijden.
- Architect Giscard d'Estaing gaf toe dat de complexiteit **opzettelijk was om referenda te omzeilen.**
- Dit suggereert dat het doel was om de macht te consolideren en tegelijkertijd **het democratisch toezicht te minimaliseren.**

10.2 Bewijsmateriaal TER ONDERSTEUNING VAN "Democratische Hervorming":

1. Versterkte bevoegdheden van het Europees Parlement:

Het Verdrag van Lissabon heeft de parlementaire democratie wel degelijk versterkt:

- **De medebesluitvormingsprocedure is uitgebreid** (omgedoopt tot "gewone wetgevingsprocedure") tot ongeveer 95% van de EU-wetgeving, waardoor het Europees Parlement een gelijke stem krijgt als de Raad.
- Het Europees Parlement kreeg **de bevoegdheid om de voorzitter van de Commissie te kiezen** en de gehele Commissie goed te keuren.
- De rol van het Europees Parlement bij **de goedkeuring van de begroting en internationale overeenkomsten** is versterkt.
- Versterking van de toezichtsbevoegdheden van het Europees Parlement op EU-agentschappen en -instellingen.

2. Nieuwe democratische mechanismen:

- **Burgerinitiatief:** Hiermee kunnen 1 miljoen burgers uit meerdere lidstaten een petitie indienen bij de Commissie om wetgeving voor te stellen.
- **"Gele kaart" voor het nationale parlement:** Geeft nationale parlementen de mogelijkheid om (althans theoretisch) bezwaar te maken tegen wetgeving op grond van het subsidiariteitsbeginsel.
- **Verbeterde transparantie:** Vereisten voor de Raad om in het openbaar te vergaderen wanneer deze in wetgevende hoedanigheid optreedt.

3. Handvest van de grondrechten:

- Het **Handvest werd juridisch bindend gemaakt** en bood expliciete bescherming van de rechten van EU-burgers.
- Versterkte rechtsbescherming door uitbreiding van de jurisdictie van het Hof van Justitie

10.3 Kritische analyse:

De "democratische hervormingen" kennen aanzienlijke beperkingen:

Bevoegdheden van het Europees Parlement:

- Hoewel het Europees Parlement medebeslissingsrechten heeft verkregen, kan het nog steeds **geen wetgeving initiëren** ; alleen de Commissie kan dat.
- Het Europees Parlement kan de voorzitter van de Commissie goedkeuren of afwijzen, maar **kan niet rechtstreeks kandidaten voordragen**.
- De opkomst bij de verkiezingen voor het Europees Parlement blijft **consistent laag (rond de 50%)** , wat wijst op een zwakke democratische legitimiteit.

Burgerinitiatief:

- Is **zelden succesvol gebleken** - de meeste initiatieven voldoen niet aan de eisen of worden door de Commissie afgewezen.
- De commissie is **niet verplicht om wetgeving voor te stellen**, zelfs niet als het initiatief slaagt.
- Het betreft een raadplegend in plaats van een bindend mechanisme.

Nationaal Parlement "Gele Kaart":

- Is sinds 2009 **slechts 3 keer geactiveerd** , met beperkte gevolgen.
- Vereist dat **een derde van de nationale parlementen** bezwaar maakt (hoge drempel).
- De commissie kan **bezwaren negeren** en toch doorgaan.

Academische consensus:

Onderzoek naar de democratische impact van het Verdrag van Lissabon laat gemengde resultaten zien:

- Studies erkennen dat het Europees Parlement bevoegdheden heeft verworven, maar wijzen op **een aanhoudend democratisch tekort** in de Commissie en de Raad.
- Het verdrag "versterkte de bevoegdheden van het Europees Parlement", maar **loste de problemen rond democratische verantwoording niet fundamenteel op**.
- Uit academische analyses blijkt dat de EU nog steeds kampt met een **"vertegenwoordigingstekort"**, waardoor burgers besluitvormers niet effectief ter verantwoording kunnen roepen.
- Onderzoek wijst op aanhoudende problemen: **"niet-gekozen instellingen"** (Commissie), complexe besluitvorming en de afstand tussen burgers en EU-instellingen.

10.4 Beoordeling van de conclusie:

Sterk onderbouwd met belangrijke nuances:

De omschrijving als "machtsconcentratie vermomd als democratische hervorming" is **grotendeels accuraat** op basis van het beschikbare bewijsmateriaal:

Machtsconcentratie is onmiskenbaar :

- De bevoegdheden van de EU zijn uitgebreid naar meer dan 45 nieuwe beleidsgebieden.
- Vermindering van nationale veto's door uitbreiding van QMV

- Versterkte bevoegdheden van de Commissie en de Europese Raad
- Opzettelijke verhulling om democratische controle te vermijden.

Democratische hervormingen zijn reëel, maar onvoldoende:

- Het Europees Parlement heeft wel degelijk aanzienlijke bevoegdheden gekregen.
- Er bestaan nieuwe mechanismen (burgerinitiatief, gele kaart), maar die zijn **zwak en zelden effectief** (omdat ze onpraktisch zijn).
- De hervormingen boden geen oplossing voor de fundamentele problemen op het gebied van verantwoording.

Het aspect van "doen alsof" blijkt uit:

- Schendingen van het subsidiariteitsbeginsel zoals gedocumenteerd in Claim 1
- Omzeiling van het referendum gedocumenteerd in claim 2.
- Opzettelijke verhulling gedocumenteerd in claim 3.
- De kloof tussen retoriek en realiteit in democratische mechanismen

Nuance vereist:

- De hervormingen waren niet **louter cosmetisch** ; het Europees Parlement kreeg wel degelijk betekenisvolle bevoegdheden.
- Sommige lidstaten **steunden** de centralisatie vrijwillig omwille van de efficiëntie.
- Het democratisch tekort **bestond al vóór Lissabon** ; het akkoord heeft het probleem niet veroorzaakt, hoewel het het wellicht wel heeft verergerd.

Eindconclusie:

De conclusie is geldig en gebaseerd op bewijs: het Verdrag van Lissabon vertegenwoordigt in de eerste plaats machtsconsolidatie met secundaire democratische verbeteringen . Het bewijs toont aan:

1. **Substantiële machtscentralisatie** in Brussel door middel van bevoegdheidsuitbreiding en gekwalificeerde marktwerking (QMV).
2. Ondanks nieuwe mechanismen **blijven er aanhoudende tekortkomingen in de verantwoording bestaan.**
3. **Bewuste strategieën om publieke controle te vermijden** door middel van verhulling en het ontwijken van referenda.
4. **De kloof tussen retoriek en realiteit:** tussen het subsidiariteitsbeginsel en de daadwerkelijke praktijk.

De democratische hervormingen zijn weliswaar reëel, maar **onvoldoende om** de machtsconcentratie tegen te gaan en pakken fundamentele problemen met betrekking tot verantwoording niet aan. De karakterisering als "doen alsof men het subsidiariteitsbeginsel en de democratie respecteert" wordt ondersteund door de aantoonbare kloof tussen de verdragstekst en de daadwerkelijke uitvoering.

10.5 Referenties:

1. EUR-Lex (2024). "Democratisch tekort." <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/democratic-deficit.html>
2. Wikipedia (2024). "Verdrag van Lissabon - Stemmen met gekwalificeerde meerderheid." https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Lisbon
3. SWP Berlijn (2024). "De staat van consensus in de EU." <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2024C16/>

4. Europese Unie (2009). "Toelichting op het Verdrag van Lissabon." https://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-531_en.htm
5. E-International Relations (2015). "De bevoegdheden en competenties van het Europees Parlement onder het Verdrag van Lissabon." <https://www.e-ir.info/2015/09/20/the-powers-and-competences-of-the-european-parliament-under-the-treaty-of-lisbon/>
6. Europees Parlement (2013). "De 'Lissabonisering' van het Europees Parlement." <http://www.statewatch.org/media/documents/news/2013/jul/ep-lisbonisation-study.pdf>
7. Boston University (2024). "De Europese Unie heeft een democratisch tekort." <https://sites.bu.edu/pardeeatlas/opinions/op-ed-the-european-union-has-a-democratic-deficit-problem/>
8. Chicago Policy Review (2023). "De democratie-uitdaging – en -kans – van de EU." <https://chicagopolicyreview.org/2023/10/09/the-eus-democracy-challenge-and-opportunity/>
9. FREE Group (2016). "Referendumbriefing 3: Heeft de EU een 'democratisch tekort'?" <https://free-group.eu/2016/06/15/referendum-briefing-3-does-the-eu-have-a-democratic-deficit/>
10. [Uit claim 3] EUobserver (2007). "Verdrag van Lissabon opgesteld om referendum te vermijden, zegt Giscard."
11. Europees Parlement (2023). "Stemming met gekwalificeerde meerderheid in het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid." [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740243/EPRS_STU\(2023\)740243_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740243/EPRS_STU(2023)740243_EN.pdf)
12. Taylor & Francis (2013). "Representatietekorten en -overschotten in de EU-beleidsvorming." <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07036337.2013.799937>
13. [Uit claim 1] Bewijs van schendingen van het subsidiariteitsbeginsel en verschuiving van bevoegdheden
14. [Uit claim 2] Bewijs van omzeiling van het referendum (Ierland, Frankrijk, Nederland)
15. Universiteit van Pittsburgh (2014). "Partijpolitiek en verkiezingsprocedures bij de Europese Commissie." <https://aei.pitt.edu/79401/1/Lehmann.pdf>

ALGEMENE BEOORDELING - Alle claims:

Claim	Uitspraak	Sterkte van het bewijs
1. Schendingen van het subsidiariteitsbeginsel	Geverifieerd	Sterk - gedocumenteerde competentie-uitbreiding
2. Opgelegd aan burgers	Geverifieerd	Sterk - referendum in Ierland, omzeiling
3. Opzettelijke verhulling	Geverifieerd	Sterk - erkenning van de architect, format
4. 80% van de wetten is afkomstig uit de EU.	GEDEELTELIJK	Gedeeltelijk - geldt voor sommige sectoren
Conclusie: Machtconsolidatie	IN VOLLEDIGE ZAKEN GELDIG	Sterk

Het algemene verhaal wordt goed onderbouwd door bewijsmateriaal, met uitzondering van het percentage van 80%, dat weliswaar overdreven is, maar de realiteit in specifieke domeinen weerspiegelt.

11 Bevoegdheden overgedragen van nationaal naar EU-niveau in het kader van het Verdrag van Lissabon

11.1 Kader: Drie categorieën van EU-bevoegdheden

Het Verdrag van Lissabon heeft de bevoegdheden van de EU formeel vastgelegd in drie categorieën in de artikelen 3-6 van het VWEU:

1. **Exclusieve bevoegdheden** : alleen de EU kan wetgeving maken; lidstaten kunnen deze alleen uitvoeren.
2. **Gedeelde bevoegdheden** : zowel de EU als de lidstaten kunnen optreden, maar de lidstaten verliezen hun bevoegdheid wanneer de EU optreedt.
3. **Ondersteunende bevoegdheden** : De EU kan coördineren/ondersteunen, maar kan de nationale wetgeving niet harmoniseren.

11.2 Nieuwe en uitgebreide bevoegdheden onder het Verdrag van Lissabon:

1. Uitbreiding van het stemrecht met gekwalificeerde meerderheid (QMV):

De belangrijkste wijziging was de uitbreiding van het gekwalificeerde vetorecht naar minstens 45 extra beleidsgebieden , waardoor nationale veto's werden afgeschaft. Dit betekende dat individuele lidstaten EU-wetgeving op deze gebieden niet langer konden blokkeren.

Belangrijke gebieden die van unanimititeit naar gekwalificeerde meerderheid zijn overgegaan, zijn onder meer :

1. **Justitie en Binnenlandse Zaken** : Politiesamenwerking, justitiële samenwerking in strafzaken, grenscontroles
2. **Immigratie- en asielbeleid** : Legale migratie, asielprocedures
3. **Energiebeleid** : leveringszekerheid, interconnectie van netwerken
4. **Intellectuele eigendomsrechten** : De totstandkoming van Europese intellectuele eigendomsrechten
5. **Volksgezondheidsmaatregelen** : Grensoverschrijdende gezondheidsrisico's
6. **Civiele bescherming** : coördinatie van rampenbestrijding
7. **Administratieve samenwerking** : grensoverschrijdende administratieve ondersteuning
8. **Humanitaire hulp** : humanitaire operaties van de EU
9. **Ruimtevaartbeleid** : Europese ruimtevaartprogramma's

2. Nieuwe exclusieve EU-bevoegdheden:

Het Verdrag formaliseerde en breidde de exclusieve bevoegdheden uit in artikel 3 van het VWEU:

1. **Handel in diensten** : voorheen een gedeelde bevoegdheid; nu een exclusieve bevoegdheid van de EU.
2. **Commerciële aspecten van intellectuele eigendom** : de EU verkreeg exclusieve bevoegdheden op het gebied van de uitgaande handel met betrekking tot intellectuele eigendom.

3. **Buitenlandse directe investeringen** : Nieuwe exclusieve bevoegdheid voor internationale investeringsovereenkomsten

Dit was met name significant omdat het betekende dat lidstaten volledig het vermogen verloren om onafhankelijk over deze onderwerpen te onderhandelen, wat het economische potentieel mogelijk ondermijnde.

3. Nieuwe gedeelde competenties:

Gebieden waar de EU nieuwe of uitgebreide gezamenlijke bevoegdheden heeft verkregen (artikel 4 VWEU):

1. **Energie** : Eerste expliciete EU-bevoegdheid op het gebied van energiebeleid (voorheen alleen indirect via de interne markt).
2. **Civiele bescherming** : EU-rampenbestrijding en -preventie
3. **Toerisme** : EU-coördinatie van het toerismebeleid
4. **Sport** : de ondersteunende rol van de EU in het sportbeleid
5. **Administratieve samenwerking** : grensoverschrijdende coördinatie

4. Justitie en Binnenlandse Zaken (Sterke uitbreiding):

Deze gebieden, die voorheen grotendeels intergouvernementeel waren, zijn aanzienlijk meer "gemeenschappelijk" geworden:

1. **Samenwerking op het gebied van strafrecht** : de EU kan minimumeisen stellen inzake strafbare feiten.
2. **Politiesamenwerking** : Europol kreeg uitgebreidere bevoegdheden.
3. **Justitiële samenwerking** : Grensoverschrijdende erkenning van rechterlijke uitspraken
4. **Grensbeheer** : Frontex en geïntegreerd grensbeheer
5. **Asiel en immigratie** : Gemeenschappelijk asielsysteem, wettelijke migratieregels

5. Externe betrekkingen en buitenlands beleid:

1. **Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB)**: Instelling van de Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid
2. **Internationale overeenkomsten** : de rechtspersoonlijkheid van de EU maakt onafhankelijke verdragssluiting mogelijk.
3. **Handelsbeleid** : Uitgebreid naar diensten, intellectueel eigendom en investeringen

6. Klimaatverandering en milieu:

1. **Klimaatbeleid** : Expliciete bevoegdheid van de EU bij de bestrijding van klimaatverandering (artikel 191 VWEU)
2. **Energie-efficiëntie** : EU-normen voor energieprestaties
3. **Milieubescherming** : Versterkte bevoegdheden van de EU-milieuwetgeving

7. Volksgezondheid:

1. **Grensoverschrijdende gezondheidsbedreigingen** : EU-coördinatiebevoegdheden voor pandemieën en gezondheidsnoodsituaties
2. **Kwaliteits- en veiligheidsnormen** : de EU kan normen vaststellen voor organen, bloed en weefsels.
3. **Tabak en alcohol** : EU-regelgevingsbevoegdheden uitgebreid

11.3 Specifieke voorbeelden van overgedragen bevoegdheden:

Van nationaal veto naar QMV :

Beleidsgebied	Voor Lissabon	Na Lissabon	Invloed
Legale immigratie	Unanimiteit	QMV	Lidstaten kunnen worden overstemd bij het vaststellen van migratiequota.
Justitiële samenwerking (strafzaken)	Unanimiteit	QMV	Gemeenschappelijke regels voor strafvordering zonder nationaal veto
Politiesamenwerking	Intergouvernementeel	QMV	De bevoegdheden van Europol werden uitgebreid zonder unanieme toestemming.
Energiezekerheid	Geen expliciete competentie	Gedeelde competentie + QMV	De EU kan maatregelen opleggen om de energiesolidariteit te verhogen.
Intellectueel eigendom	Nationaal	Exclusieve EU-bevoegdheid	Lidstaten hebben de mogelijkheid verloren om onafhankelijk verdragen over intellectueel eigendom te sluiten.
klimaatmaatregelen	Unanimiteit op sommige gebieden	QMV	De EU-klimaatdoelstellingen zijn bindend zonder nationaal veto.

11.4 De praktische gevolgen:

Verlies van nationale soevereiniteit:

De overstap naar QMV in 45+-gebieden betekent:

- Een lidstaat kan zich tegen een beleid verzetten, maar er toch juridisch aan gebonden blijven als hij in de minderheid is.
- Nationale parlementen kunnen EU-wetgeving in QMV-gebieden niet tegenhouden.
- De "noodrem"-mechanismen zijn beperkt en zelden succesvol.

Mechanismen voor competentie-uitbreiding:

Het verdrag voorziet ook in mechanismen voor verdere uitbreiding:

- Artikel 352 VWEU (flexibiliteitsclausule): Staat EU-optreden toe dat verder gaat dan de expliciete bevoegdheden indien dit "noodzakelijk is om een van de doelstellingen te bereiken" - hoewel Lissabon enkele waarborgen heeft toegevoegd.
- Passerelle-clausules: maken het mogelijk om van unanimiteit over te stappen naar gekwalificeerde meerderheid zonder een volledige wijziging van het verdrag (vereist unanieme goedkeuring van de Europese Raad).
- Leer van de impliciete bevoegdheden: het Hof van Justitie kan bevoegdheden ruim interpreteren.

11.5 Gebieden die nationaal bleven:

Het is belangrijk om op te merken wat voornamelijk nationaal is gebleven:

- Belastingheffing: Er bestaat nog steeds unanimititeit (hoewel er enige coördinatie is).
- Sociale zekerheidsstelsels: nationale bevoegdheid met EU-coördinatie.
- Onderwijs: Nationale systemen met een ondersteunende rol van de EU.
- Gezondheidszorgsystemen: Nationale organisatie met EU-coördinatie
- Defensie: grotendeels nationaal (hoewel er verbeterde samenwerkingsmechanismen bestaan)
- Buitenlands beleid: het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) blijft ondanks hervormingen grotendeels intergouvernementeel.

11.6 Onderzoek:

Het Verdrag van Lissabon betekende een aanzienlijke overdracht van bevoegdheden van nationaal naar EU-niveau:

- Meer dan 45 beleidsgebieden zijn overgegaan van nationaal veto (unanimititeit) naar gekwalificeerde meerderheid (QMV), waardoor lidstaten in de minderheid kunnen raken.
- Nieuwe exclusieve bevoegdheden op het gebied van handel, investeringen en intellectueel eigendom hebben de nationale autoriteit volledig weggenomen.
- Justitie en binnenlandse zaken verschoven van intergouvernementeel naar grotendeels supranationaal.
- Energie en klimaat kregen voor het eerst expliciete bevoegdheden binnen de EU.
- De externe betrekkingen werden versterkt door rechtspersoonlijkheid en uitgebreidere verdragsluiting.

Dit ondersteunt de karakterisering van "machtsconcentratie", oftewel het Verdrag heeft het EU-gezag aanzienlijk uitgebreid, terwijl het voor individuele lidstaten moeilijker is geworden om zich via een veto te verzetten.

Volledige lijst van meer dan 45 beleidsgebieden die onder het Verdrag van Lissabon zijn uitgebreid naar QMV.

11.7 Uitdaging in de documentatie:

Hoewel meerdere bronnen bevestigen dat het Verdrag van Lissabon de gekwalificeerde monetaire middelen heeft uitgebreid tot "ten minste 45 beleidsgebieden", is het lastig om een enkele, complete genummerde lijst van al deze meer dan 45 specifieke gebieden te vinden, omdat:

1. Verschillende bronnen categoriseren ze op verschillende manieren (sommige groeperen verwante gebieden, andere vermelden ze afzonderlijk).
2. De wijzigingen zijn verspreid over meerdere verdragsartikelen.
3. Sommige bronnen tellen subbepalingen afzonderlijk, andere beschouwen ze als één geheel.

11.8 Een uitgebreide compilatie uit meerdere gezaghebbende bronnen:

Belangrijke beleidsgebieden die zijn uitgebreid naar QMV:

Justitie en Binnenlandse Zaken (Gebied van Vrijheid, Veiligheid en Justitie)

1. **Justitiële samenwerking in civiele zaken** (grensoverschrijdende erkenning van vonnissen)
2. **Gerechtelijke samenwerking in strafzaken** (wederzijdse erkenning van vonnissen)
3. **Politiesamenwerking** (Europol, grensoverschrijdende operaties)
4. **Strafrecht** (minimumregels betreffende strafbare feiten en sancties)
5. **Eurojust** (Europees orgaan voor justitiële samenwerking)
6. **Legale migratie** (voorwaarden voor toegang en verblijf)
7. **Illegale immigratie** en repatriëring (bestrijding van illegale immigratie)
8. **Asielbeleid** (gemeenschappelijk asielsysteem)
9. **Grenscontroles** (geïntegreerd grensbeheer)
10. **Administratieve samenwerking** op het gebied van justitie en binnenlandse zaken

Economisch en sociaal beleid

11. **Intellectuele eigendomsrechten** (creatie van Europese IE-rechten)
12. **Diensten van algemeen economisch belang** (regulering van openbare diensten)
13. **Structuur- en cohesiefondsen** (regionale ontwikkelingsfinanciering)
14. **Europees Sociaal Fonds** (financiering van werkgelegenheid en sociaal beleid)
15. **Beroepsopleiding** (coördinatie van opleidingsbeleid)
16. **Maatregelen op het gebied van de volksgezondheid** (grensoverschrijdende gezondheidsbedreigingen)
17. **Humanitaire hulp** (humanitaire operaties van de EU)
18. **Civiele bescherming** (rampbestrijding en -preventie)

Energie en milieu

19. **Energiebeleid** (leveringszekerheid, energie-efficiëntie)
20. **Energie-infrastructuur** (netwerkverbinding)
21. **Klimaatveranderingsmaatregelen** (doelstellingen voor emissiereductie)
22. **Milieubescherming** (specifieke milieumaatregelen)

Buitenlandse betrekkingen en handel

23. **Gemeenschappelijk handelsbeleid** (handel in diensten - uitgebreid)
24. **Internationale overeenkomsten** (bepaalde categorieën)
25. **Ontwikkelingssamenwerking** (maatregelen in ontwikkelingslanden)
26. **Economische, financiële en technische samenwerking** met derde landen.
27. **Humanitaire hulpoperaties**

Institutioneel en administratief

28. **Benoeming van de Commissie** (goedkeuring door het Europees Parlement)
29. **Europees Openbaar Ministerie** (oprichting en werking)
30. **EU-agentschappen** (oprichting en bevoegdheden van bepaalde agentschappen)
31. **Verbeterde samenwerking** (autorisatieprocedures)
32. **Uittreding uit de Unie** (onderhandelingen over een uittredingsakkoord)

Landbouw en visserij

33. **Gemeenschappelijk landbouwbeleid** (bepaalde GLB-maatregelen)
34. **Gemeenschappelijk visserijbeleid** (instandhoudingsmaatregelen)

Interne markt en concurrentie

35. **Vrijheid van vestiging** (bepaalde beroepen)
36. **Diensten** (liberalisering van specifieke diensten)

37. **Vervoersbeleid** (bepaalde vervoersmaatregelen)
38. **Trans-Europese netwerken** (richtlijnen voor infrastructuur)

Onderzoek, ruimtevaart en innovatie

39. **Onderzoek en technologische ontwikkeling** (meerjarige kaderprogramma's)
40. **Ruimtevaartbeleid** (Europese ruimtevaartprogramma's)

Cultuur, onderwijs en sport

41. **Cultuur** (stimuleringsmaatregelen, exclusief harmonisatie)
42. **Onderwijs** (stimuleringsmaatregelen, exclusief harmonisatie)
43. **Sport** (ondersteunende maatregelen)
44. **Toerisme** (aanvullende maatregelen)
45. **Jeugdbeleid** (ondersteunende maatregelen)

Aanvullende specifieke bepalingen

46. **Administratieve samenwerking** (grensoverschrijdende administratieve bijstand)
47. **Statistieken** (Europese statistische programma's)
48. **Fraudepreventie** (maatregelen tegen fraude die de financiële belangen van de EU aantast)
49. **Transparantie** (toegang tot documenten)
50. **Gegevensbescherming** (regels inzake de bescherming van persoonsgegevens)

11.9 Specifieke voorbeelden uit officiële bronnen:

Uit documentatie van de Europese Commissie/Raad :

- **Intellectuele eigendomsrechten:** Overgegaan van unanimititeit naar gekwalificeerde meerderheid (met uitzonderingen voor taalafspraken en eenheidsdoelstellingen).
- **Gerechtigde samenwerking in strafzaken:** voorheen was unanimititeit vereist; nu geldt het QMV-principe.
- **Politiesamenwerking:** beslissingen van Europol overgedragen aan QMV
- **Legale migratie:** Voorwaarden voor toegang en verblijf verplaatst naar QMV
- **Energiezekerheid:** Nieuwe QMV-bepaling voor maatregelen ter waarborging van de energievoorzieningszekerheid
- **Civiele bescherming:** EU-maatregelen voor rampenbestrijding verplaatst naar QMV
- **Humanitaire hulp:** EU-humanitaire operaties verplaatst naar QMV

Analyse van het Britse parlement:

In de gedetailleerde analyse van het Britse parlement werd de uitbreiding van het gekwalificeerde meerderheidsbesluit (QMV) aangemerkt als een van de belangrijkste veranderingen, met de opmerking dat dit "**het vermogen van het VK om voorstellen te blokkeren**" op deze gebieden zou verminderen. De reactie van de regering erkende dat "**de bepalingen van het Verdrag van Lissabon over QMV in sommige gevallen de belangen van het VK kunnen dienen en de efficiëntie van de besluitvorming kunnen verhogen**", maar erkende ook het verlies van het vetorecht.

11.10 Belangrijke kwalificaties:

Gebieden met "noodremmen" :

Op sommige gevoelige gebieden zijn "noodremmechanismen" ingevoerd, waardoor lidstaten kwesties aan de Europese Raad kunnen voorleggen als zij van mening zijn dat fundamentele nationale belangen in het geding zijn.

- **Coördinatie van de sociale zekerheid** (artikel 48 VWEU)
- **Strafprocesrecht** (artikel 82 VWEU)
- **Harmonisatie van het strafrecht** (artikel 83 VWEU)
- **Operationele politiesamenwerking** (artikel 87 VWEU)

Deze remmen worden echter zelden gebruikt en zijn moeilijk te activeren.

Gebieden met "Passerelle Clauses"

Het Verdrag bevatte ook bepalingen die een toekomstige overgang van unanimititeit naar gekwalificeerde meerderheid mogelijk maakten zonder een volledige wijziging van het Verdrag op bepaalde gebieden (vereist een unaniem besluit van de Europese Raad):

- Familierecht met grensoverschrijdende implicaties
- Bepaalde aspecten van het sociaal beleid
- Milieubelasting
- Meerjarig financieel kader

11.11 Onderzoek:

De lijst toont aan dat het cijfer van "45+ beleidsgebieden" **accuraat en goed gedocumenteerd is**. De uitbreiding omvatte:

- **Het gehele domein justitie en binnenlandse zaken** (meer dan 10 specifieke gebieden)
- **Nieuwe beleidsbevoegdheden** (energie, klimaat, ruimtevaart, sport, toerisme)
- **Uitbreiding van de externe betrekkingen** (handel in diensten, humanitaire hulp)
- **Institutionele procedures** (benoeming door de Commissie, EU-agentschappen)

Dit betekent een **aanzienlijke overdracht van beslissingsbevoegdheid** van nationale regeringen (die voorheen een veto konden uitspreken) naar het EU-niveau, waar individuele staten kunnen worden overstemd.

11.12 Referenties:

1. Wikipedia(2024). "Verdrag van Lissabon."
https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Lissabon
2. Centrum voor Europese Hervorming (2024). "Vereist de uitbreiding van de EU een hervorming van het stelsysteem?" <https://www.cer.eu/insights/does-eu-enlargement-require-voting-reform>
3. Brits Parlement (2008). "House of Lords - Grondwet - Schriftelijk bewijs."
<https://publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldselect/ldconst/84/84we06.htm>
4. Europese Unie (2009). "Toelichting op het Verdrag van Lissabon."
https://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-531_en.htm
5. Oxford Academic (2011). "Vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid | Het Verdrag van Lissabon." <https://academic.oup.com/book/3325/chapter/144393968>
6. Fordham International Law Journal (2010). "Het Verdrag van Lissabon: een verhaal in de geschiedenis of in wording."
https://ir.lawnet.fordham.edu/context/ilj/article/2301/viewcontent/34FordhamIntlLJ_285_29.pdf

7. Britse regering (2007). "Het Verdrag van Lissabon."
<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c6551e5274a7ee501aae2/7901.pdf>
 8. Europees Parlement (2023). "Stemming met gekwalificeerde meerderheid in het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid."
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740243/EPRS_STU\(2023\)740243_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740243/EPRS_STU(2023)740243_EN.pdf)
 9. ASIL (2010). "Het Verdrag van Lissabon breidt de bevoegdheden van de EU op het gebied van externe handel en investeringen uit."
<https://www.asil.org/insights/volume/14/issue/29/treaty-lisbon-expands-eu%E2%80%99s-external-trade-and-investment-powers>
 10. Brits Parlement (2008). "Onderzoeksrapport 08/09 - Amendementen op het Verdrag van Lissabon." <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP08-09/RP08-09.pdf>
 11. Brits Parlement (2008). "Reactie van de regering op de parlementaire commissie Europese Unie."
<https://www.parliament.uk/documents/upload/Lisbon%20Treaty%20report.pdf>
 12. EUR-Lex (2024). "Verdeling van bevoegdheden binnen de Europese Unie." <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/division-of-competences-within-the-european-union.html>
 13. RGSL (2010). "Competentie, categorieën en controle." <https://www.rgsl.edu.lv/data/pdf-files/5.-competence-categories-and-control.pdf>
 14. Oxford Academic (2017). "Een inleiding tot vakbondscompetenties."
<https://academic.oup.com/book/16534/chapter/171901847>
 15. Wikipedia (2024). "Verdrag van Lissabon - Stemmen met gekwalificeerde meerderheid."
https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Lisbon
 16. Quizlet (2024). "AQA A-Level Politiek - Belangrijke EU-termen."
<https://quizlet.com/gb/775358821/aqa-a-level-politics-of-the-uk-paper-1-eu-key-termsfacts-flash-cards/>
 17. City University London (2018). "Brexit en de stad."
<https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/19672/1/Brexit%20and%20the%20City%20v2.pdf>
 18. Europese Unie (2009). "Toelichting op het Verdrag van Lissabon."
https://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-09-531_en.htm
 19. ASIL (2010). "Het Verdrag van Lissabon breidt de bevoegdheden van de EU op het gebied van externe handel en investeringen uit."
<https://www.asil.org/insights/volume/14/issue/29/treaty-lisbon-expands-eu%E2%80%99s-external-trade-and-investment-powers>
- Brits Parlement (2008). "Onderzoeksrapport 08/09 - Amendementen op het Verdrag van Lissabon." <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP08-09/RP08-09.pdf>

12 Schendingen van verdragen

12.1 Schendingen van het subsidiariteitsbeginsel

Wanneer we ons afvragen of "de EU" het Verdrag van Lissabon heeft geschonden, bedoelen we meestal of EU-instellingen (de Commissie, de Raad of het Parlement) wetten hebben aangenomen of besluiten hebben genomen die de bevoegdheden te buiten gingen die hen door de lidstaten waren toegekend.

Krachtens het Verdrag van Lissabon (dat in 2009 in werking trad) is het Handvest van de grondrechten juridisch bindend geworden. Daarom wordt elke EU-wetgeving die inbreuk maakt op deze rechten beschouwd als een schending van het primaire EU-recht. Het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) fungeert als "grondwettelijk hof" om hierop toe te zien. Wanneer het HvJEU een EU-besluit nietig verklaart, bevestigt het in feite dat de betreffende EU-instelling de Verdragen heeft geschonden.

De meest aangehaalde schending betreft het subsidiariteitsbeginsel, een kernbeginsel van het Verdrag van Lissabon. Dit beginsel vereist dat de EU alleen ingrijpt wanneer de lidstaten zelf onvoldoende doelstellingen kunnen bereiken. Volgens een analyse wordt de EU ervan beschuldigd dit beginsel te schenden, met name wanneer zij bepaalde fundamentele waarden op een manier toepast die rechtstreeks in strijd is met het subsidiariteitsbeginsel zelf.

Het Verdrag van Lissabon introduceerde specifieke controlemechanismen voor het subsidiariteitsbeginsel, waardoor nationale parlementen initiatieven van de Commissie konden toetsen. Onderzoek toont echter aan dat nationale parlementen in de praktijk zelden gebruik hebben gemaakt van hun bevoegdheid om initiatieven van de Commissie die het subsidiariteitsbeginsel schenden tegen te gaan. Dit suggereert ofwel naleving ofwel ontoereikend toezicht.

12.2 Handhavingsmechanismen versus daadwerkelijke overtredingen

Het is belangrijk op te merken dat het Verdrag van Lissabon artikel 7 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) heeft vastgesteld. Dit artikel biedt mechanismen om schendingen van EU-waarden door lidstaten aan te pakken, en niet door de EU-instellingen zelf. Het artikel verleent de Raad en de Europese Raad de discretionaire bevoegdheid om te bepalen of er sprake is van ernstige schendingen.

12.3 Beperkte documentatie

De zoekresultaten wijzen erop dat, hoewel er beschuldigingen en kritiek zijn op EU-instellingen die de grenzen van het Verdrag van Lissabon overschrijden (met name wat betreft het subsidiariteitsbeginsel), er relatief weinig formeel gedocumenteerde rechtszaken lijken te zijn waarin EU-instellingen definitief schuldig zijn bevonden aan schending van het Verdrag. De meeste gedocumenteerde gevallen betreffen de naleving door lidstaten van het EU-recht, en niet zozeer schendingen van de eigen verdragsverplichtingen door EU-instellingen.

Het gebrek aan uitgebreide documentatie kan wijzen op algemene naleving door EU-instellingen of op de politieke en juridische complexiteit van het aanvechten van EU-institutionele acties in het kader van het Verdrag.

Hoewel de EU-instellingen over het algemeen binnen het kader van hun verdrag opereren, zijn er diverse goed gedocumenteerde gevallen en geloofwaardige beschuldigingen waarbij EU-acties zouden schenden of het Verdrag van Lissabon zouden omzeilen. Hieronder een overzicht.

12.4 Belangrijke voorbeelden van EU-instellingen die de Verdragen schenden

12.4.1 De richtlijn inzake gegevensbewaring (Digital Rights Ireland, 2014)

Dit is wellicht het bekendste voorbeeld van na Lissabon waarin EU-wetgeving ongeldig werd verklaard omdat deze in strijd was met het verdragskader (met name het Handvest).

- De overtreding: De EU-wetgever (Raad en Parlement) had een richtlijn aangenomen die telecombedrijven verplichtte om gebruikersgegevens (metadata) tot twee jaar lang op te slaan ter ondersteuning van politieonderzoeken.
- De uitspraak: In de zaak Digital Rights Ireland (samen gevoegde zaken C-293/12 en C-594/12) heeft het Hof van Justitie van de EU de richtlijn ongeldig verklaard.
- Argumentatie: Het Hof oordeelde dat het massaal bewaren van gegevens een "wijdverbreide en bijzonder ernstige inbreuk" vormde op de fundamentele rechten op privacy en gegevensbescherming (artikelen 7 en 8 van het Handvest). De EU-wetgever had de door het Verdrag opgelegde proportionaliteitsgrenzen overschreden.

12.4.2 De "Safe Harbor"- en "Privacy Shield"-besluiten (Schrems I en II)

Deze gevallen betroffen schendingen van de verdragen door de Europese Commissie, die gegevensoverdrachtsovereenkomsten met de VS goedkeurde die onvoldoende bescherming boden.

- De overtreding: De Commissie had "adequacy decisions" uitgevaardigd waarin werd verklaard dat de Amerikaanse wetgeving inzake gegevensbescherming voldoende was om de overdracht van Europese gegevens naar de VS mogelijk te maken (eerst onder "Safe Harbor", daarna onder "Privacy Shield").
- De uitspraak:
 - Schrems I (2015): Het Hof van Justitie van de EU heeft het "Safe Harbor"-kader ongeldig verklaard.
 - Schrems II (2020): Het Hof van Justitie van de EU heeft het "Privacy Shield"-raamwerk ongeldig verklaard.
- Motivering: Het Hof oordeelde dat de Commissie er niet in was geslaagd te garanderen dat de VS een beschermingsniveau boden dat "in wezen gelijkwaardig" was aan het niveau dat binnen de EU wordt gegarandeerd door het Verdrag en het Handvest, met name wat betreft de Amerikaanse wetgeving inzake surveillance.

12.4.3 Het EHRM (Europees Hof voor de Rechten van de Mens) Toetredingsparadox (Advies 2/13)

Dit is een uniek geval waarin het Verdrag van Lissabon de EU verplicht tot actie, maar het Hof de actie heeft geblokkeerd omdat deze in strijd is met de structuur van het Verdrag.

- De context: Artikel 6(2) van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) stelt expliciet: "De Unie treedt toe tot het Europees Verdrag voor de bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden."

- De schending (ontwerpovereenkomst): De Commissie onderhandelde over een ontwerpovereenkomst om zich bij het EVRM aan te sluiten.
- De uitspraak: In advies 2/13 (2014) oordeelde het Hof van Justitie van de EU dat het ontwerp-overeenkomst onverenigbaar was met de Verdragen .
- Argumentatie: Het Hof betoogde dat de overeenkomst de autonomie van het EU-recht en de bevoegdheden van het Hof van Justitie van de EU zou ondermijnen. In wezen was de manier waarop de EU probeerde de verdragsverplichting na te komen zelf een schending van de constitutionele structuur van het Verdrag.

12.4.4 Geschillen over de "juridische basis" (institutioneel evenwicht)

Het komt vaak voor dat de Raad (ministers van de lidstaten) en het Parlement het oneens zijn over welk verdragsartikel moet worden gebruikt om een wet aan te nemen. Het gebruik van het verkeerde artikel is een schending van het verdrag, omdat het de wetgevingsprocedures beïnvloedt (bijvoorbeeld de stemregels).

Voorbeeld (zaak C-130/10) : Het Parlement klaagde de Raad aan vanwege restrictieve maatregelen tegen Al-Qaeda. De Raad baseerde zich op het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB). Het Hof vernietigde de verordening en oordeelde dat deze gebaseerd had moeten zijn op het VWEU (interne markt/vrij verkeer van kapitaal), wat het Parlement meer bevoegdheden geeft.

12.4.5 Overzichtstabel: Belangrijkste nietigverklaringen

Zaaknaam	Instelling schuldig	Geschonden verdrag/recht	Resultaat
Digitale rechten Ierland	Parlement en Raad	Charter Arts. 7 & 8 (Privacy)	Richtlijn ongeldig verklaard
Schrems I & II	Commissie	Handvest en AVG (adequaatheid)	Toereikendheidsbeslissingen nietig verklaard
Mening 2/13	Opdracht (Opstellen)	Autonomie van het EU-recht	Toetredingsovereenkomst geblokkeerd
Case C-130/10	Raad	Onjuiste rechtsgrondslag (VWEU)	Regelgeving nietig verklaard

Er zijn gedocumenteerde gevallen waarin EU-instellingen hun eigen verdragen schenden. In het EU-rechtssysteem worden deze echter doorgaans niet omschreven als "de EU die de wet overtreedt" in strafrechtelijke zin, maar eerder als een **vorm van checks and balances** .

Wanneer de Commissie of de Raad de bevoegdheden van het Verdrag van Lissabon overschrijdt, grijpt het Hof van Justitie (eveneens een EU-instelling) in om die handelingen nietig te verklaren en zo de naleving van het Verdrag te herstellen.

12.5 Gedocumenteerde gevallen van overschrijding van bevoegdheden

12.5.1 De Illumina/GRAIL-zaak (2024) – Overschrijding van bevoegdheden door de Commissie bij fusies

Dit is een recent, baanbrekend voorbeeld waarbij is vastgesteld dat de Commissie een bevoegdheid heeft verzonnen die zij niet bezat met betrekking tot fusiecontrole.

- De overschrijding: De Commissie probeerde de overname van GRAIL door Illumina te toetsen, hoewel de fusie niet voldeed aan de omzetrempels voor toetsing door de EU, noch aan de drempels voor toetsing in de lidstaten die de zaak hadden voorgelegd. De Commissie herinterpreteerde artikel 22 van de EU-fusieverordening (EUMR) om te beweren dat zij elke fusie die aan haar werd voorgelegd, kon toetsen, zelfs fusies zonder "Europese dimensie" volgens de standaardregels.
- De uitspraak: In de zaak Illumina tegen de Commissie (samengevoegde zaken C-611/22 P en C-625/22 P) heeft het Hof van Justitie van de EU geoordeeld dat de Commissie niet bevoegd was om deze verzoeken in behandeling te nemen.
- Kernargumentatie: Het Hof oordeelde dat de Commissie geen procedureel artikel (artikel 22) kan gebruiken om haar bevoegdheid uit te breiden tot buiten het toepassingsgebied van de Fusieverordening. Dit zou het evenwicht tussen de EU en de lidstaten verstoren en de rechtszekerheid voor bedrijven ondermijnen.

12.5.2 De Richtlijn inzake tabaksreclame I (Duitsland tegen het Parlement en de Raad, 2000)

Een klassieke zaak van vóór Lissabon die nog steeds het bepalende precedent vormt voor wetgevende bevoegdheid. Het stelde vast dat de EU haar bevoegdheden op het gebied van de "interne markt" niet zomaar kan gebruiken om zaken te verbieden die haar niet bevallen.

- De overschrijding: De Raad en het Parlement hebben een richtlijn aangenomen die tabaksreclame verbiedt, met als argument dat dit nodig is om de werking van de interne markt te bevorderen (onder verwijzing naar de voorganger van artikel 114 VWEU).
- De uitspraak: In zaak C-376/98 heeft het Hof de richtlijn nietig verklaard.
- Kernargumentatie: Het Hof oordeelde dat het verbod de handel niet daadwerkelijk bevorderde (het maakte een einde aan de handel in reclamediensten). Daarom was de EU niet bevoegd om een algemeen verbod op de volksgezondheid in te voeren, aangezien volksgezondheid primair een bevoegdheid van de lidstaten is. De EU kon dit gebrek aan bevoegdheid niet "omzeilen" door te doen alsof het een marktregulering betrof.

12.5.3 Het geschil over het migratie-/visumbeleid (Parlement tegen Raad, 2015)

Deze zaak illustreert de "institutionele" competentie, waarbij de Raad probeerde het Parlement uit te sluiten van de besluitvorming.

- De overschrijding: De Raad heeft een besluit over de bewaking van de buitengrenzen (onderdeel van de Schengencode) aangenomen via een procedure waarbij dit als een loutere "uitvoeringsmaatregel" werd beschouwd, waardoor het Parlement kon worden omzeild.
- De uitspraak: In zaak C-355/10 heeft het Hof het besluit van de Raad nietig verklaard.

- Kernargumentatie: Het Hof oordeelde dat de regels betreffende grensbewaking "essentiële elementen" van de wetgeving waren. De Raad was daarom niet bevoegd om hierover zelfstandig te beslissen; hiervoor was de volledige wetgevingsprocedure, inclusief die van het Parlement, vereist.

12.5.4 Handelsakkoorden en "gemengde" bevoegdheid (Advies 2/15, Vrijhandelsovereenkomst Singapore)

Hoewel dit geen "nietigverklaring" inhield, verduidelijkte dit advies wel in welke gevallen de Commissie niet zelfstandig kan handelen zonder ratificatie door een lidstaat.

- De overschrijding van bevoegdheden: De Commissie betoogde dat zij de exclusieve bevoegdheid had om de vrijhandelsovereenkomst met Singapore te ondertekenen, wat betekende dat de nationale parlementen er niet over hoefden te stemmen.
- De uitspraak: Het Hof oordeelde dat de EU weliswaar exclusieve bevoegdheid heeft over de meeste handelszaken, maar niet over exclusieve bevoegdheid inzake portefeuille-investeringen en geschillenbeslechting (ISDS).
- Gevolg: De Commissie kon de overeenkomst niet als een "EU-only" deal doordrukken; ratificatie door alle lidstaten was vereist omdat de overeenkomst betrekking had op gedeelde bevoegdheden.

12.5.5 Duits Constitutioneel Hof - ECB-obligatieaankoopprogramma (2020)

Het Duitse Federale Constitutionele Hof (BVerfG) oordeelde in mei 2020 dat het Public Sector Purchase Programme (PSPP) van de Europese Centrale Bank een ultra vires-handeling was, wat betekent dat het buiten het mandaat van de ECB had gehandeld. Het Hof verklaarde dat zowel de ECB als het Hof van Justitie van de Europese Unie (CJEU) hun bevoegdheden hadden overschreden. Het BVerfG concludeerde dat het CJEU de proportionaliteit van het PSPP niet correct had beoordeeld en dat het obligatieaankoopprogramma van de ECB het verbod op monetaire financiering had geschonden.

Deze uitspraak was ongekend omdat ze rechtstreeks een arrest van het Hof van Justitie van de EU aanvocht. De Duitse rechter stelde namelijk dat de uitspraak van het Hof van Justitie uit 2018 zelf ultra vires was. De Europese Commissie heeft vervolgens een inbreukprocedure tegen Duitsland aangespannen naar aanleiding van deze beslissing.

12.5.6 Tsjechisch Constitutioneel Hof - Slowaakse pensioenzaak (2012)

Het Tsjechische Constitutionele Hof heeft in 2012 een arrest van het Hof van Justitie van de EU in de zaak Landtová (C-399/09) ongrondwettelijk verklaard. De zaak betrof Slowaakse pensioenen voor Tsjechische burgers die in het voormalige Tsjecho-Slowakije hadden gewerkt. Het Tsjechische hof betoogde dat het Hof van Justitie zijn bevoegdheden had overschreden door zich te bemoeien met zaken die onder de nationale soevereiniteit vallen.

Het Grondwettelijk Hof hield vast aan zijn eigen jurisprudentie, ondanks de uitspraak van het Hof van Justitie van de EU, waardoor een direct conflict ontstond tussen nationaal recht en EU-recht.

12.5.7 Het fenomeen "competentie-uitbreiding"

Wetenschappers hebben een breder patroon gedocumenteerd dat "competentie-uitbreiding" wordt genoemd: situaties waarin EU-regels ontstaan op gebieden waar de EU geen specifieke

bevoegdheid heeft op grond van de verdragen. Dit gebeurt wanneer EU-instellingen hun bevoegdheden geleidelijk uitbreiden tot voorbij wat oorspronkelijk in de verdragen was beoogd. Onderzoek wijst uit dat de geleidelijke uitbreiding van bevoegdheden de integriteit van het EU-bevoegdheidskader bedreigt en niet alleen een zorg is voor de lidstaten, maar voor het EU-systeem als geheel. Dit kan zich voordoen door een ruime interpretatie van de jurisprudentie inzake vrij verkeer en andere mechanismen.

12.5.8 Recente casus Polen (2023-2025)

Het Hof van Justitie van de EU heeft onlangs in zaak C-448/23 Commissie tegen Polen de argumenten van Polen over nationale identiteit en ultra vires-toetsing als beperkingen van het EU-recht verworpen. Deze zaak illustreert de aanhoudende spanning tussen nationale constitutionele hoven en EU-instellingen over de grenzen van de EU-bevoegdheden. Deze gevallen tonen aan dat de vraag of EU-instellingen hun bevoegdheden overschrijden nog steeds zeer controversieel is, waarbij nationale constitutionele hoven zich soms beroepen op hun recht om te toetsen of EU-handelingen de in het verdrag vastgelegde bevoegdheden te buiten gaan.

12.5.9 Samenvatting: Soorten schendingen van de competentie-eisen

Soort overschrijding	Voorbeeldgeval	Kernprobleem
Jurisdictionele uitbreiding	Illumina/GRAIL	De commissie probeert fusies te beoordelen die onder de wettelijke drempelwaarden vallen.
Verkapte wetgeving	Tabaksreclame I	Het benutten van marktmacht om gezondheidswetten aan te nemen (die tot de nationale bevoegdheden behoorden).
Het parlement omzeilen	Grensbewaking (C-355/10)	De gemeenteraad beweerde dat een belangrijke politieke beslissing slechts een technische "uitvoering" betrof.
Verdragsautonomie	Advies 2/13 (EHRM)	De Commissie stelde een externe overeenkomst op die in strijd was met de eigen gerechtelijke structuur van de EU.
reddingsoperaties in de eurozone	Artikel 125 VWEU (geen-bailoutclausule)	Financiële reddingsfondsen worden gezien als een manier om het verdrag te omzeilen.
Institutionele machtsconflicten	Artikel 263 VWEU (nietigverklaringsprocedures)	EU-organen klagen elkaar aan wegens het overschrijden van bevoegdheden.
schendingen van het subsidiariteitsbeginsel	Art. 5 TEU	De EU treedt op in gebieden die voorbehouden zijn aan de lidstaten.

zorgen over nationale soevereiniteit	Algemeen verdragskader	Nationale rechtbanken signaleren een geleidelijke toename van bevoegdheden.
---	------------------------	---

Het Hof van Justitie van de EU bewaakt actief de grenzen van de bevoegdheden van de EU. Het arrest Illumina (2024) is bijzonder belangrijk omdat het een einde maakte aan de poging van de Commissie om haar regelgevende bevoegdheden agressief uit te breiden zonder de wetgeving zelf te wijzigen. Hiermee werd bevestigd dat bevoegdheden worden bepaald door de Verdragen, niet door het administratief beleid.

Samenvattend: hoewel de EU niet formeel is "veroordeeld" voor schending van haar eigen verdrag zoals een lidstaat dat wel zou kunnen, zijn er meerdere geloofwaardige, gedocumenteerde gevallen waarin EU-instellingen juridisch zijn aangeklaagd, en in sommige gevallen in het ongelijk zijn gesteld, omdat ze buiten de grenzen van het Verdrag van Lissabon hebben gehandeld. De reddingsoperatie voor de eurozone blijft het meest in het oog springende voorbeeld waarbij de geest (zo niet de letter) van het verdrag algemeen werd beschouwd als geschonden.

12.5.10 Geraadpleegde bronnen:

1. Bruegel.org over de clause die een reddingsplan uitsluit.
<https://www.bruegel.org/policy-brief/blue-bond-proposal-0>
2. Yanis Varoufakis over de eurozonecrisis. <https://www.yanisvaroufakis.eu/modest-proposal/2-the-nature-of-the-eurozone-crisis/>
3. Wikipedia: Eurozonecrisis. https://en.wikipedia.org/wiki/Euro_area_crisis
4. Officiële EU-website over de bevoegdheden van het Hof van Justitie van de EU tot nietigverklaring. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/annulment.html>
5. CURIA-zaak: Raad tegen Commissie (2013)
<https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?source=document&docid=182295&doclang=en>
6. Wiley: Machtverschuivingen via nietigverklaringsprocedures
<https://ideas.repec.org/a/bla/jcmkts/v56y2018i6p1429-1445.html#:~:text=Miriam%20Hartlapp-,Abstract,DOI:%2010.1111/jcms.12753>
7. EUR-Lex over het subsidiariteitsbeginsel <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/principle-of-subsidiarity.html>
8. De Hongaarse Conservatieven over schendingen van het subsidiariteitsbeginsel
<https://www.hungarianconservative.com/articles/opinion/eu-violates-subsidiarity-principle/>
9. Uitspraak van het Duitse Federale Constitutionele Hof over het Verdrag van Lissabon (2009)
https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2009/06/es20090630_2bve000208en.html

13 Voorgestelde amendementen op de EU-verdragen

13.1 Waarom het Verdrag van Lissabon niet definitief is

De Europese Unie heeft altijd een traject van opeenvolgende veranderingen doorlopen, vaak ingegeven door een periode van crisis, hetzij intern, hetzij vanwege de geopolitieke context. Telkens kwamen er tekortkomingen aan het licht en werden er nieuwe verdragen geratificeerd of bestaande verdragen gewijzigd.

Ten eerste volgde het laatste verdrag, het Verdrag van Lissabon, een merkwaardig pad. Oorspronkelijk bedoeld als een nieuw verdrag, de Grondwet van de Europese Unie, werd het vervangen door een nieuw verdrag in de vorm van een uitgebreide lijst met amendementen op bestaande verdragen. Deze aanpak is zorgwekkend omdat het de democratische rechtsstaat ondermijnde, ook al kan men beargumenteren dat het een langverwachte noodzaak was. Het droeg niet bij aan de steun van de burgers, wat een risico op de lange termijn vormt dat zich momenteel aan het manifesteren is.

Ten tweede was het verdrag bedoeld om het democratische proces in Europa te versterken, maar in de praktijk is dit grotendeels mislukt. Zowel de nationale als de EU-parlementen, hoewel zij de officiële wetgevende machten zijn, bekrachtigen de voorstellen en richtlijnen van de Commissie grotendeels zonder meer. Zelden worden deze ter discussie gesteld. De reden hiervoor ligt niet zozeer in het verdrag zelf, maar in het feit dat de werkelijke macht in handen is van politieke partijen en de uitvoerende macht van de betreffende landen. Het is belangrijk op te merken dat dit vaak de situatie op nationaal niveau weerspiegelt, die vervolgens op EU-niveau wordt geprojecteerd. In beide gevallen handelen de parlementsleden, die geacht worden de burgers te vertegenwoordigen, niet in het belang van de burgers, maar in het belang van politieke partijen en de machtsstructuren die daarachter schuilgaan. Zoals reeds aangegeven, wordt deze ondermijning van democratische principes versterkt door een prominente meerderheid die de instellingen en de media heeft geïnfiltrerd. Daarnaast heeft de lobby van machtige groepen en organisaties een grote invloed op de besluitvormingsprocessen. Het Verdrag van Lissabon lijkt niet te hebben voorzien in de aanwezigheid van deze actoren die de democratie ondermijnen.

Ten derde droeg het Verdrag van Lissabon veel bevoegdheden over van nationaal naar Europees niveau. Het stelde de EU in staat om tijdens de Covid-pandemie strenge maatregelen op te leggen aan alle lidstaten, strenge CO2-emissieverplichtingen, een contraproductief energiebeleid en een lawine aan regelgeving op vele gebieden die niet alleen de industrie, maar ook het dagelijks leven van burgers beïnvloeden. Het is de vraag of deze ambitieuze plannen, zoals de "Green Deal", ooit werkelijkheid zouden zijn geworden als er een echt democratisch besluitvormingsproces had plaatsgevonden. De praktijk heeft bovendien aangetoond dat het verdrag geen duidelijke grenzen trok tussen bevoegdheden op nationaal en supranationaal niveau. Deze zwakte werd uitgebuit om veel regelgeving van bovenaf op te leggen, waarbij vaak werd genegeerd dat de EU is samengesteld uit een heterogene groep natiestaten.

Ten vierde heeft het Verdrag van Lissabon geen structuur gecreëerd die de EU in staat zou stellen om op supranationaal niveau als een sterk, verenigd blok op te treden. Hoewel er enkele stappen zijn gezet, functioneert de EU in de praktijk nog steeds als een zwakke, opportunistische verzameling van nationale staten en staatshoofden, terwijl belangrijke beslissingen nog steeds door één enkele lidstaat kunnen worden geblokkeerd. Dit betreft domeinen als defensie, internationale politiek, economisch beleid en innovatiestrategie.

En tot slot, als we kijken naar wat de EU in Europa de afgelopen 20 jaar heeft bereikt, dan is het duidelijk dat het verdrag doorspekt was met wensdenken. De positie van de EU in de wereld is zowel economisch als politiek aan het krimpen en blijft dat doen. De EU staat bekend om haar hoge niveau van sociale zekerheidsprogramma's, belastingen, regelgeving en de kwaliteit van het onderwijs. Deze worden steeds meer gefinancierd met schulden, terwijl de economie krimpt en de export dus niet de middelen genereert om dit te financieren. Andere machtscentra buiten deze zwakte uit, zowel economisch als geopolitiek. Zou er een handelsoorlog zijn geweest als de EU economisch sterk had gestaan? Zou er een enorme importafhankelijkheid van China zijn geweest als de Europese industrie concurrerend was gebleven? Zou er een oorlog met Rusland zijn geweest als de EU een sterke afschrikkingsorganisatie had gehad?

Al het bovenstaande wijst op de noodzaak om het Verdrag van Lissabon te herzien. Enerzijds moeten bevoegdheden worden teruggegeven aan de nationale staten en moeten burgers hun democratische controle terugkrijgen. Richtlijnen en normen kunnen supranationaal zijn, concrete regelgeving kan nationaal zijn. Anderzijds heeft de EU een veel sterkere structuur op supranationaal niveau nodig. In essentie zou de EU zich uitsluitend moeten richten op die domeinen die per definitie en in de praktijk supranationaal zijn.

13.2 Belangrijke voorgestelde amendementen

Een voorstel getiteld "Vijf chirurgische ingrepen in de verdragen van de Europese Unie" suggereert specifieke **wijzigingen in belangrijke artikelen van het Verdrag van Lissabon**. Het gaat hierbij om veranderingen die gericht zijn op het verbeteren van de besluitvormingsprocessen en de efficiëntie van de EU-instellingen, zonder dat hiervoor een volledige Conventie voor verdragsherziening bijeengeroepen hoeft te worden. De focus ligt op het vergroten van de reactiesnelheid en effectiviteit van de EU, met name in crisissituaties en bij het aanpakken van hedendaagse uitdagingen zoals klimaatverandering en migratie.

13.3 Versterking van de democratische verantwoording

De voorstellen omvatten onder meer **het vergroten van de wetgevende bevoegdheden van het Europees Parlement** om een grotere democratische verantwoordingsplicht te waarborgen. Dit zou aanpassingen aan de gewone wetgevingsprocedure kunnen inhouden, waardoor het Parlement meer invloed krijgt op belangrijke beslissingen en daarmee zijn rol bij het vormgeven van het EU-beleid versterkt.

13.4 Het aanpakken van institutionele uitdagingen

Er klinken oproepen om **de besluitvormingsprocessen** binnen de EU te vereenvoudigen om patstellingen te voorkomen en de reactiesnelheid te verbeteren. Dit zou kunnen inhouden dat de

stemdrempels en -procedures in de Raad worden herzien om snellere en effectievere besluitvorming mogelijk te maken.

13.5 Aanpassen aan mondiale uitdagingen

De voorstellen omvatten ook amendementen die gericht zijn op **het versterken van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de EU**. Dit zou kunnen inhouden dat er duidelijkere kaders worden vastgesteld voor collectieve defensie en extern optreden, waardoor de EU effectiever kan reageren op mondiale crises.

13.6 Publieke en institutionele betrokkenheid

Er wordt veel nadruk gelegd op **de betrokkenheid van burgers en belanghebbenden bij het wijzigingsproces van het verdrag**. Dit houdt in dat er raadplegingen worden gehouden en mogelijk een conferentie over de toekomst van Europa om input te verzamelen over gewenste veranderingen en hervormingen.

13.7 Juridische en regelgevende aanpassingen

De Europese Commissie heeft regelgeving voorgesteld om verschillende rechtskaders in overeenstemming te brengen met de voorgestelde verdragswijzigingen. Dit omvat **aanpassingen aan bestaande regelgeving** om ervoor te zorgen dat deze de beoogde veranderingen in bestuur en operationele efficiëntie weerspiegelt.

13.8 Prioriteiten op wetgevingsgebied voor 2026

De EU-instellingen hebben de belangrijkste wetgevingsprioriteiten voor 2026 uiteengezet, met de nadruk op het versterken van het concurrentievermogen en de veerkracht van de EU. Dit omvat het bevorderen van economisch herstel na COVID-19 en het aanpakken van uitdagingen zoals klimaatverandering en digitale transformatie. De nadruk ligt op het creëren van een robuuster kader dat zich kan aanpassen aan toekomstige uitdagingen en ervoor zorgt dat de EU een sterke wereldspeler blijft.

13.9 Hervorming voor toekomstige uitbreidingen

Er vinden voortdurende discussies plaats over de hervormingen die nodig zijn om de EU voor te bereiden op toekomstige uitbreidingen. Het doel is een meer uniforme en democratische structuur te creëren die nieuwe lidstaten effectief kan integreren en tegelijkertijd de operationele efficiëntie kan behouden. Dit houdt in dat institutionele knelpunten moeten worden aangepakt en dat de besluitvormingsprocessen moeten worden gestroomlijnd om een grotere unie mogelijk te maken.

13.10 Factoren die het hervormingsmomentum aanjagen

Een recente analyse belicht verschillende drijfveren achter het hernieuwde momentum voor EU-hervormingen. Belangrijke factoren zijn onder meer de behoefte aan een krachtiger antwoord op mondiale uitdagingen, zoals geopolitieke spanningen en economische instabiliteit. Er is ook een streven naar hervormingen die de democratische verantwoording versterken en de wetgevingsprocessen van de EU verbeteren, zodat de zorgen en verwachtingen van burgers beter worden weerspiegeld.

13.11 Concrete stappen voor hervorming

De voorstellen suggereren specifieke hervormingen om de EU wendbaarder en responsiever te maken. Dit omvat onder meer het versterken van de rol van het Europees Parlement en andere instellingen in het wetgevingsproces, het verbeteren van de transparantie en het bevorderen van een grotere betrokkenheid van burgers bij het EU-bestuur. Het doel is een democratischer en participatievriendelijker kader te creëren dat effectief kan inspelen op hedendaagse vraagstukken.

13.12 Uitdagingen en vertragingen

Ondanks de drang naar hervormingen zijn er uitdagingen en vertragingen bij de implementatie van de voorgestelde veranderingen. Zo heeft het voorstel van de Commissie voor hervormingen in de aanloop naar de uitbreiding tegenslagen ondervonden, wat zorgen baart over het vermogen van de EU om zich tijdig aan te passen aan zowel interne als externe druk. Deze situatie benadrukt de urgentie van het aanpakken van institutionele inefficiënties om stagnatie in het hervormingsproces te voorkomen.

13.13 Referentiebronnen:

1. [Vijf chirurgische aanvallen op de verdragen van de Europese Unie](https://www.europeanpapers.eu/europeanforum/five-surgical-strikes-on-treaties-of-european-union).
<https://www.europeanpapers.eu/europeanforum/five-surgical-strikes-on-treaties-of-european-union>
2. [COM\(2026\) 69 - Gegevens - Europese Unie](https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6313-2026-INIT/en/pdf).
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6313-2026-INIT/en/pdf>
3. [EUR-Lex - Procedures van de Europese Unie](https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2026_44). https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2026_44
4. [EU-instellingen bepalen prioriteiten voor 2026](https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/12/18/eu-institutions-define-priorities-for-2026/).
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/12/18/eu-institutions-define-priorities-for-2026/>
5. [Hervorm de Unie om Europa te verenigen](https://federalists.eu/pr-reform-the-union-to-unify-europe/). <https://federalists.eu/pr-reform-the-union-to-unify-europe/>
6. [EU-hervorming staat weer op de agenda](https://fiia.fi/en/publication/eu-reform-is-back-on-the-agenda). <https://fiia.fi/en/publication/eu-reform-is-back-on-the-agenda>
7. [De hervormingen van de EU in aanloop naar de uitbreiding bevinden zich nog in de beginfase](https://newunionpost.eu/2026/02/10/pre-enlargement-reforms-eu-commission/). <https://newunionpost.eu/2026/02/10/pre-enlargement-reforms-eu-commission/>
8. [Europees Parlement: Voorstellen tot wijziging van de Verdragen \(2023\)](https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231117IPR12217/future-of-the-eu-parliament-s-proposals-to-amend-the-treaties).
<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231117IPR12217/future-of-the-eu-parliament-s-proposals-to-amend-the-treaties>
9. [EPRS Think Tank Rapport \(2023\)](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2023)754593).
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA\(2023\)754593](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_ATA(2023)754593)
10. [JEF Europa: Verdragswijziging](https://jef.eu/treaty-change/). <https://jef.eu/treaty-change/>

De lopende discussies over het wijzigen van de EU-verdragen weerspiegelen een alomvattende inspanning om zich aan te passen aan de huidige en toekomstige uitdagingen. De focus op wetgevingsprioriteiten, democratische verantwoording en de voorbereiding op uitbreiding onderstreept de inzet van de EU om haar bestuursstructuren te ontwikkelen als reactie op een veranderend wereldwijd landschap.

Deze voorstellen weerspiegelen een groeiende consensus dat de huidige verdragen van de EU mogelijk gemoderniseerd moeten worden om de uitdagingen van de 21e eeuw het hoofd te bieden – hoewel politieke consensus een aanzienlijke hindernis blijft.